

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่
อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

People Participation in Ecotourism Project, Tambon Huai Rai, Amphoe Den Chai,
Changwat Phrae

โดย

นายณัฐพงษ์ หอมจันทร์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)
พ.ศ. 2548

ISBN 974-9846-75-3

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)

ปริญญา

การบริหารทรัพยากรป่าไม้

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่
อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

People Participation in Ecotourism Project, Tambon Huai Rai, Amphoe Den Chai,
Changwat Phrae

นามผู้วิจัย นายณัฐพงษ์ หอมจันทร์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์อภิชาติ ภัทรธรรม, Ph.D.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์วิชา นิยม, Ph.D.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์สิทธิชัย ต้นชนะสฤณี, วท.ค.)

ประธานสาขาวิชา

(รองศาสตราจารย์วิชา นิยม, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อางคงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 27 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2548

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมือจากหลายฝ่าย ในโอกาสนี้ใคร่ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์อภิชาติ ภัทรธรรม ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์วิชา นิยม กรรมการที่ปรึกษาวิชาเอก รองศาสตราจารย์สิทธิชัย ต้นธนะสฤษฎี กรรมการที่ปรึกษาวิชารอง และผู้ช่วยศาสตราจารย์วิจักขณ์ ฉิมโฉม ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ที่กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณราษฎรที่อาศัยอยู่ในท้องที่บ้านห้วยไฮ หมู่ที่ 1 และบ้านช่วงบुक หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน ที่กรุณาตอบแบบสอบถามและได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบเท้าบิดา มารดาที่เคารพ และขอขอบคุณภรรยา บุตร ญาติพี่น้อง ตลอดจนผู้ร่วมงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือช่วยสร้างขวัญและเป็นกำลังใจ และผลักดันให้ผู้วิจัยสามารถประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้ลงได้ด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ในอนาคตไม่มากก็น้อย และจะสามารถก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการสูงสุดได้ต่อไป

ณัฐพงษ์ หอมจันทร์

ตุลาคม 2548

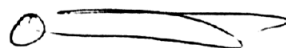
ณัฐพงษ์ หอมจันทร์ 2548: การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ปรินญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหาร
ทรัพยากรป่าไม้) สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิต
ศึกษา ประชานกรรมการที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์อภิชาติ ภัทรธรรม, Ph.D. 96 หน้า
ISBN 974-9846-75-3

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับการมีส่วนร่วม
และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบล
ห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารวบรวมได้จากการใช้แบบสอบถามเป็น
เครื่องมือในการสอบถามราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่
อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ จำนวน 2 หมู่บ้าน รวมจำนวน 190 ครัวเรือน วิเคราะห์ทางสถิติที่
ใช้ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ใช้วิธีไคสแควร์ กำหนดระดับนัยสำคัญ
ทางสถิติไว้ที่ 0.05 ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษามากเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 42.59 ปี มีการ
ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.11 คน มีภูมิลำเนาเดิม
เกิดในหมู่บ้าน มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 43.06 ปี มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 3.48 ไร่
มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง มีรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ย
87,952.63 บาทต่อปี และ 80,228.95 บาทต่อปี ตามลำดับ ได้รับรู้งานสารเกี่ยวกับโครงการทุกราย
ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโครงการอยู่ในระดับ
ปานกลาง ในขณะที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง ราษฎรมีส่วนร่วม
ในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับปานกลาง
มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.82 ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งนี้ ได้แก่ อาชีพหลัก ขนาดพื้นที่ถือครอง การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อประธานกรรมการ

21 / 10 / 2548

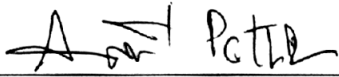
Nattapong Homchan 2005: People Participation in Ecotourism Project, Tambon Huai Rai, Amphoe Den Chai, Changwat Phrae. Master of Science (Forest Resource Administration), Major Field: Forest Resource Administration, Interdisciplinary Graduate Program.
Thesis Advisor: Associate Professor Apichart Pattaratuma, Ph.D. 96 pages.
ISBN 974-9846-75-3

Objectives of the research were to determine socio-economic condition, participation level, and factors relating to people participation in Ecotourism Project, Tambon Huai Rai, Amphoe Den Chai, Changwat Phrae. The using data was collected by employed the designed questionnaires to interviewed the respondents each of them was randomly sampling from 190 households of 2 villages which located in the project area. The statistical analysis method was hired for testing the relationship between independent and dependent variable was chi-square with significance level of 0.05, and by using statistical software package.

Results of the study indicated that the most respondents were female, and with their average age of 42.59 years, Their educational level were at grade 4. The average number of household member was 4.11 persons. Their former domicile were in this village. Their averages resettled duration and size of land holding were 43.06 years and 3.48 rais. Casual labor was their main occupation, and most of them had no subsidiary occupation. Their average annual household income and expenditure were 87,952.63 baht and 80,228.95 baht respectively. Everyone received information about this project. Most of them were social group member, having comprehension and understanding about the participation in the project at moderate level, while their comprehension and understanding about ecotourism at high level. The respondents participated in this project at moderate level and with the average score of 2.82. Factors relating to people participation in this project were main occupation, size of land holding, social group membership being, comprehension and understanding about the participation, and comprehension and understanding about ecotourism.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

21 / 10 / 2005

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(5)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
นิยามศัพท์	3
การตรวจเอกสาร	6
แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	6
แนวความคิดและหลักการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	16
ข้อมูลพื้นที่ศึกษา และ โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยไร่	27
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	33
กรอบแนวคิดในการวิจัย	35
สมมติฐาน	35
อุปกรณ์และวิธีการ	37
อุปกรณ์	37
วิธีการ	37
ผลและวิจารณ์	42
สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่	
โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	42
ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรใน โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่	
อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	55
การทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการ	
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	60
ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎร ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร	
ในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	74

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
สรุป	76
ข้อเสนอแนะ	77
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	79
ภาคผนวก	83
ภาคผนวก ก	84
ภาคผนวก ข	94
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	96

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การกระจายของกลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านพื้นที่ศึกษาวิจัย	40
2	ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	45
3	ระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	51
4	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	51
5	ระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	53
6	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	53
7	ความต้องการมีส่วนร่วมของราษฎรในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	55
8	ระดับคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	56
9	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	58
10	ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	61
11	ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	62
12	ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	63
13	ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	64
14	ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพรองกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	65

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
15	ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	66
16	ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ถือครองกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	67
17	ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานกับการมีส่วนร่วมของราษฎร ในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	68
18	ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของราษฎร ในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	69
19	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับการมีส่วนร่วม ของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	71
20	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	72
21	สรุปผลการทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	73
22	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร ในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	75
ตารางผนวกที่		
1	ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาการมีส่วนร่วมของราษฎรต่อโครงการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	95

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนภูมิแสดงปัจจัยที่สนับสนุนการเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	18
2	ส่วนประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	27
3	แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านในท้องที่ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	32
4	กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม	35

การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่
อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

People Participation in Ecotourism Project, Tambon Huai Rai,
Amphoe Den Chai, Changwat Phrae

คำนำ

ปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวของโลกในศตวรรษที่ 21 ได้ส่งผลต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะการพัฒนายั่งยืน (sustainable development) มากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยว การอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจะต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องกัน โดยพยายามลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้มากที่สุด (ราไพพรรณ, 2544) ซึ่งในทางปฏิบัติจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จะต้องเข้ามามีบทบาทร่วมมือกันวางแผนควบคุม กำกับ ดูแลให้การท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติเป็นไปอย่างรัดกุมและส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้น้อยที่สุด หรือมีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งจะส่งผลดีในแง่ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ในระดับหนึ่ง ประกอบกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของไทยในปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้เน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนไทยให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชาติ ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวให้เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) และยังเป็นการสอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ได้บัญญัติสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในหลายมาตรา ซึ่งรวมถึงด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น สิทธิในการมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2540) เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาสังคมและชุมชนเพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามแนวการพัฒนา ในลักษณะหรือรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มุ่งเน้นการพัฒนายั่งยืน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีความเหมาะสมในการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องรวมทั้งภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น จึงมีความจำเป็น

ที่จะต้องมีการบริหารจัดการ วางแผนงานและจัดรูปแบบการกำกับ ดูแลให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชุมชนเป็นไปอย่างรอบคอบ รัดกุม และส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้น้อยที่สุด

จังหวัดแพร่ เป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นภูเขาและผืนป่า มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอยู่โดยทั่วไปมากมาย พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดจึงมีศักยภาพเพียงพอที่สามารถนำมาพัฒนา ปรับปรุง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคประชาชน และชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ที่จะประสานความร่วมมือกันในการดำเนินการแต่ละพื้นที่ที่มากน้อยเพียงใด หากมีการประสานงานและวางแผนงานที่ดี การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติของจังหวัดแพร่ ก็จะสามารถนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างยั่งยืนในอนาคตได้ต่อไป

ตำบลห้วยไร่ ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เป็นพื้นที่แห่งหนึ่งที่ได้มีการริเริ่มโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติขึ้น โดยหน่วยงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ สถานีอนามัยตำบลห้วยไร่ ร่วมกับหน่วยงานสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสวนป่าห้วยไร่ สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 ได้ทำการพัฒนาพื้นที่ตำบลห้วยไร่ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พื้นที่ดังกล่าวประกอบด้วยพื้นที่ป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่พวก โครงการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าของสวนป่าห้วยไร่ และโครงการผักพื้นบ้าน-สมุนไพรไทย โดยหน่วยงานหลักทั้ง 2 หน่วยงานข้างต้นได้ประสานความร่วมมือกันพัฒนาพื้นที่และโครงการต่าง ๆ ตลอดมา โดยมุ่งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญในการทำการศึกษาวิจัย เพื่อที่จะได้ทราบว่ารายนโยบายที่อยู่ในท้องที่ตำบลห้วยไร่ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลห้วยไร่มากน้อยเพียงใด สอดคล้องหรือเป็นไปตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่นหรือไม่ การดำเนินโครงการเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่เพียงใด ตลอดจนจะได้รับทราบข้อเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรคของรายนโยบายที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อวางแผนงานในการบริหารจัดการ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่งผลดีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสภาพแวดล้อมในพื้นที่ เพื่อพัฒนาไปสู่สภาพความสมบูรณ์และมีศักยภาพในการที่จะอำนวยความสะดวกด้านการป่าไม้ ด้านการท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมต่อชุมชนและประเทศชาติโดยรวมได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

นิยามศัพท์

ผู้วิจัยขอนิยามศัพท์เพื่อใช้ประกอบการอธิบายความหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

“การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมติดตามประเมินผล ในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

“ราษฎร” หมายถึง ผู้เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนหัวหน้าครัวเรือน ที่อาศัยอยู่ในท้องที่บ้านห้วยไร่ หมู่ที่ 1 และบ้านช่วงบุก หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

“โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” หมายถึง โครงการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ดำเนินการในเขตพื้นที่ตำบลห้วยไร่ และในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่พวก ซึ่งดำเนินโครงการร่วมกันระหว่างหน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข (สถาบันแพทย์แผนไทย) กับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13) ทำการพัฒนาพื้นที่เพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

“อายุ” หมายถึง จำนวนปีนับตั้งแต่เกิดของหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา

“ระดับการศึกษา” หมายถึงระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่ได้ศึกษา และได้รับการรับรองจากสถาบันการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่ทำการศึกษา

“จำนวนสมาชิกในครัวเรือน” หมายถึง จำนวนบุคคลทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง

“อาชีพหลัก” หมายถึง งานประจำที่หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างได้กระทำเป็นหลัก และได้รับผลตอบแทนเป็นเงินเดือน หรือค่าจ้างมากกว่าการประกอบอาชีพอื่น ๆ

“อาชีพรอง” หมายถึง งานประจำที่หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างได้กระทำรองจากอาชีพหลัก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการได้รับผลตอบแทนเป็นรายได้เสริมจากอาชีพหลัก

“รายได้ของครัวเรือน” หมายถึง จำนวนเงินของสมาชิกในครัวเรือนที่ได้จากการประกอบอาชีพในครัวเรือนทั้งหมดรวมกันของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง โดยที่ยังมิได้มีการหักค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

“ขนาดพื้นที่ถือครอง” หมายถึง จำนวนพื้นที่ทั้งหมดของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งที่เป็นที่ตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และเพื่อประกอบอาชีพ ทั้งที่มีเอกสารสิทธิ์และไม่มีเอกสารสิทธิ์ และหมายความรวมถึงที่ดินที่ครัวเรือนตัวอย่างเช่าจากผู้อื่นด้วย มีหน่วยนับเป็นไร่

“ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน” หมายถึง ช่วงเวลาของการเข้ามาอยู่อาศัยหรือการตั้งถิ่นฐานของราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในท้องที่บ้านห้วยไธ หมู่ที่ 1 และบ้านช่วงบุก หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน มีหน่วยนับเป็นปี

“การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ทางราชการหรือกลุ่มราษฎรภายในหมู่บ้านจัดตั้งขึ้น เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเอง และที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยรวม

“ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบ ลักษณะ ขอบเขต วิธีปฏิบัติ หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และตามที่กฎหมายอื่น ๆ ได้กำหนดไว้

“ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบ แนวคิด หลักการ ลักษณะ ข้อกำหนด วิธีปฏิบัติ หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นไปตามหลักการทางวิชาการ ของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง

การตรวจเอกสาร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยนำเสนอแนวความคิด ทฤษฎี หลักการ ตลอดจนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวความคิดและหลักการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. ข้อมูลพื้นที่ศึกษา และโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยไร่
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ตามที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพที่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ฟื้นฟู และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศโดยการปรับกลไก และกระบวนการจัดการเชิงบูรณาการ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนไทย ให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยว ให้เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน โดยรักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติ สิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทยด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในหลานมาตรา จึงเป็นที่มาของการศึกษาการมีส่วนร่วมในครั้งนี้ ซึ่งในที่นี้จะได้กล่าวถึงความหมาย หลักการและทฤษฎี และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วมได้มีผู้ให้ความหมายที่มีความแตกต่างกันไป ผู้วิจัยได้รวบรวมมานำเสนอไว้ ดังต่อไปนี้

ทวีทอง (2527) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการและควบคุมการใช้ การกระจายทรัพยากรและการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ การดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ในการพัฒนาและการร่วมติดตาม

นิรันดร์ (2527) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องกันทางจิตใจและอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย โดยเกิดจากแนวความคิด 5 ประการ ได้แก่ (1) ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน (2) ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน (3) การตกลงใจร่วมกันในการที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา (4) ความศรัทธาต่อบุคคลหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์การสร้างโบสถ์วิหาร และ (5) ความเกรงใจทำให้มีส่วนร่วม

สมพร (2527) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง แนวทางใหม่ของการพัฒนาชนบทประการหนึ่ง คือ ปกป้องรักษานิเวศพัฒนา เพื่อใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม และประหยัด ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา เพื่อให้พัฒนาตรงความต้องการของประชาชน และให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของคนหนึ่ง

เจิมศักดิ์ (2535) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนมีการพัฒนาการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากร ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อเอื้อเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและทางสังคม โดยการพัฒนาความรู้และภูมิปัญญา การตัดสินใจในการดำรงชีวิตของตนเอง โดยจำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ (1) การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา (2) การมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงาน

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา ร่วมกันหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา วางแผนดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงาน เพื่อให้พัฒนาตรงความต้องการของประชาชน และให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของคนหนึ่ง โดยการมีส่วนร่วมดังกล่าวเกิดมาจากแนวความคิดความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน การตกลงใจร่วมกันในการที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา ความศรัทธาต่อบุคคลหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเกรงใจทำให้มีส่วนร่วม

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

1. **ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม** แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีจิตวิทยาสังคม ได้เสนอคติฐานไว้ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความต้องการเกิดขึ้นเสมอ และประการที่สอง ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นไปตามขั้นตอน นั่นคือ เมื่อความต้องการในระดับล่างได้รับการตอบสนองเพียงพอแล้ว บุคคลจะเลื่อนขึ้นไปหาความต้องการในระดับสูงขึ้น ความต้องการของมนุษย์แบ่งออกได้เป็น 5 ขั้นด้วยกัน ดังนี้ (Maslow, 1970)

- 1.1 ความต้องการทางร่างกาย (physiological needs)
- 1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (safety needs)
- 1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (social needs)
- 1.4 ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นในสังคม (esteem needs)
- 1.5 ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนา (self actualization needs)

ซึ่งจากทฤษฎีดังกล่าวสรุปได้ว่า การที่จะดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาใด ๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จนั้น จะต้องสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ที่ทำให้เกิดจากความพึงพอใจของมนุษย์เสียก่อน จึงจะส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมและส่งผลทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จลงได้ด้วยดี

2. **ทฤษฎีการกระทำทางสังคม** อารยา (2526) ได้สรุปไว้ว่า ทฤษฎีการกระทำทางสังคมเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการกระทำทางสังคมว่า ประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดเพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง และการกระทำของบุคคลในเรื่องใดก็ตามขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น เป้าประสงค์ ความเชื่อ

และค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมา รวมทั้งความคาดหวัง ความผูกพัน และความสามารถของบุคคลที่เป็นผู้กระทำ โดยที่สาเหตุของการกระทำ มีดังนี้

2.1 ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งแต่ละคนมีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจ

2.2 บุคคลหรือองค์กรจะตัดสินใจหรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มบุคคล ซึ่งตัดสินใจว่ามั่นคงคล่องหรือตรงกับปัญหาของสถานการณ์นั้น ๆ

2.3 เหตุผลบางประการอาจสนับสนุนการตัดสินใจและเหตุผลบางประการ อาจต่อต้านการตัดสินใจ

2.4 เหตุผลนั้น ตัดสินใจได้ให้น้ำหนักที่แตกต่างกันในการเลือกเหตุผล หรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

2.5 เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น ไม่ใช่มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งหรือทั้งหมด แต่เป็นกลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนั้น ๆ

2.6 การตัดสินใจ กลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น ๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส

ซึ่งจากทฤษฎีดังกล่าวสรุปได้ว่า การที่จะทำให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนด้วยความสมัครใจ จะต้องสร้างสิ่งเร้าให้มีความเหมาะสม ต้องเข้าใจวิถีชีวิต ค่านิยม จารีตประเพณี ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ ของชุมชน จึงจะทำให้การดำเนินกิจกรรมทางสังคมประสบความสำเร็จ

3. ทฤษฎีการติดต่อสื่อสาร สุมเมธ (2536) ได้สรุปไว้ว่า ทฤษฎีการติดต่อสื่อสารไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการรับของใหม่กับกระบวนการติดต่อสื่อสารไว้ว่า การที่บุคคลจะมีการรับของใหม่นั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งได้แก่ ช่องทางการสื่อสารและปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว ดังนี้

3.1 ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว ได้แก่ อายุของบุคคล สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งรวมถึงรายได้ ระดับการศึกษา ขนาดที่ดินการถือครองที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่าง

3.2 ช่องทางการสื่อสาร ความรู้หรือกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วยผู้ส่งสารหรือแหล่งกำเนิดสาร สาร ช่องทางการสื่อสารและผู้รับสาร สำหรับช่องทางการสื่อสารเป็นวิธีการที่ผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งแยกได้ 2 ลักษณะ คือ

3.2.1 ช่องทางสื่อสารมวลชน (mass media channels) เป็นวิถีทางในการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หรือสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ

3.2.2 ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล (interspersed channels) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

จากทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า การติดต่อสื่อสารด้วยช่องทางต่าง ๆ สามารถเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ ส่งผลให้บุคคลมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ เกิดความตระหนัก อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมากขึ้น แต่ช่องทางที่ใช้ต้องมีความเหมาะสมกับสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย

ปัจจุบันแนวคิดการมีส่วนร่วม ได้รับการสนับสนุนและยอมรับกันอย่างกว้างขวาง โดยความตื่นตัวของประชาชนภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่กดดันให้ภาครัฐเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและองค์กรท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ไม่สามารถอาศัยการดำเนินงานของภาครัฐในส่วนกลางเพียงอย่างเดียวดังเช่นที่ผ่านมาได้อีก ดังนั้น ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน รวมถึงภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นเครือข่ายและระบบที่เข้มแข็ง จึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมไปได้ในตัว

เงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ (2527) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมไว้ว่า ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะเข้ามามีส่วนร่วม (freedom to participation) ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วม (ability to participation) และประชาชนต้องเต็มใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วม (willingness to participation)

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นกับเงื่อนไขอื่น ๆ อีก คือ (1) ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมกิจกรรม (2) การมีส่วนร่วมต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ (3) ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินผลตอบแทนที่จะได้รับ (4) ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วม (5) ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย (6) ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคม

ทวิทอง (2527) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงให้ผู้น้อยช่วยทำงาน
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส เป็นต้น

World Health Organization (1981) ได้กล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ การที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนั้นต้องมีสิ่งจูงใจ จากเหตุผล การมองเห็นผลประโยชน์ตอบแทน และการถูกชักชวนจากเพื่อน หรือบอกกล่าวให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ
2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่ให้โอกาสชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการมีตำแหน่งทางสังคม การเป็นตัวแทนหรือการเข้าร่วมโดยตรง ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วมควรกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองตามสภาพความเป็นจริงในการเข้าร่วมกิจกรรม
3. ปัจจัยที่อำนวยความสะดวกในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม เป็นการให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสกำหนดกิจกรรมของตนเองด้วยตนเอง

นอกจากนี้ สุเมธ (2536) ได้กล่าวว่า ประชาชนที่ยากจนในชนบทอาจเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชนบทมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ อย่างน้อย 3 ประการ คือ (1) นโยบายหรือรูปแบบการพัฒนาของรัฐ กล่าวคือ การพัฒนาแบบเสรี และการพัฒนาแบบมีแบบแผน จะช่วยสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากกว่าแบบบังคับ (2) บทบาทของระบบราชการที่มีต่อ

การพัฒนาชนบท เมื่อใดก็ตามที่มีการรวมอำนาจการพัฒนาไว้ที่ระบบราชการ ก็ย่อมทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนลดน้อยลง (3) โครงสร้างการเมืองและสังคมชนบท มีส่วนสำคัญทำให้ประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการทรัพยากรมากน้อยต่างกัน เช่น โครงสร้างทางการเมืองในสังคมที่สนับสนุนการปกครองระบบประชาธิปไตย ย่อมส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าโครงสร้างที่ไม่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย

ลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

เจมส์คีย์ (2526) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ว่า ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา วางแผนดำเนินการ ลงทุนปฏิบัติการ และติดตามประเมินผล

ไพรัตน์ (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทว่า การร่วมทำการศึกษา ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชนร่วมคิดและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสรรสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน ร่วมวางแผนหรือวางแผนหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเอง ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย และร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

อकिन (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างน้อยต้องมีลักษณะ 2 ประการ คือ (1) ลักษณะเหตุผลของการมีส่วนร่วม แยกเป็น การเข้าร่วมเพราะเกรงใจ การเข้าร่วมเพราะถูกบังคับ การเข้าร่วมเพราะมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้า การเข้าร่วมเพราะเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วม การเข้าร่วมเพราะอยากเข้าร่วมโดยมีความคิดว่าจะก่อประโยชน์ระยะยาวต่อคนและชุมชน (2) ลักษณะขั้นตอนของการเข้าร่วมของประชาชนในชุมชน แยกเป็น ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไข ขั้นตอนการตัดสินใจวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ขั้นตอนการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน และการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

Cohen and Uphoff (1980) ได้อธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบ (ชนิด) ของการมีส่วนร่วม แบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision-making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจ ตั้งแต่ระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วม โดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

กฎหมาย นโยบายที่เกี่ยวข้อง

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติ สิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทยด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้หลายมาตรา (อนุวัฒน์, 2540) ดังนี้

หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 46 “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา 56 “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะกระทำ

มิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่งและวรรคสองย่อมได้รับความคุ้มครอง”

หมวดที่ 4 **หน้าที่ของชนชาวไทย** ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 69 “บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการรับการศึกษาอบรม พิทักษ์ ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

หมวดที่ 5 **แนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ** ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 79 “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุง รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุง รักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน”

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) ได้กำหนดเนื้อหาของแนวทางที่เกี่ยวข้องกับด้านการมีส่วนร่วม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) โดยมีวัตถุประสงค์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านการมีส่วนร่วมได้แก่ (1) เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับ เป็นพื้นฐานให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เน้นการปฏิรูประบบบริหารจัดการภาครัฐ การบริหารจัดการที่ดีของภาคธุรกิจเอกชน การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการพัฒนา การสร้างระบบการเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคม และลดการทุจริตประพฤติมิชอบ (2) เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง ให้ได้รับโอกาสในการศึกษาและบริการทางสังคมอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับกลไกภาครัฐ ให้เอื้อต่อการแก้ปัญหา

ในส่วนของยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเอื้อต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ฟื้นฟู และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ โดยปรับกลไกและกระบวนการจัดการเชิงบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนไทยให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และมีการจัดทำฐานข้อมูลระดับพื้นที่ เพื่อการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการแปลงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ไปสู่การปฏิบัติ จำเป็นต้องผนึกพลังร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม ในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาใหม่ ทั้งด้านวิถีคิดและวิธีการทำงานสามารถสร้างเครือข่าย และประสานความร่วมมือในการแปลงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาครัฐต้องสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ เพื่อลดความขัดแย้งในสังคม ขณะเดียวกันต้องพัฒนาระบบและกลไกติดตามประเมินผล สร้างดัชนีชี้วัดระดับต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนาระบบฐานข้อมูล และโครงข่ายข้อมูลข่าวสารในทุกระดับ

3. พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ได้บัญญัติอำนาจและหน้าที่ของสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ (กรมการปกครอง, 2539) ดังนี้

มาตรา 23 (4) “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายสภาตำบลดำเนินกิจกรรมภายในตำบล โดยคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม...”

มาตรา 67 (7) “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล โดยคุ้มครองดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม...”

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ได้มีกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายอื่น และแผนงานที่เกี่ยวข้องได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ในปัจจุบัน ที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านป่าไม้ ที่ในปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องกับการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้ส่งผลกระทบต่อกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้เกิดผลสำเร็จจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาได้ในระดับหนึ่ง

แนวความคิดและหลักการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” หรือการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและของทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นส่วนหนึ่งของ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” (conservation tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาไปสู่ “การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน” (sustainable tourism) ตามปณิธานว่าด้วยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (environmentally sustainable development) ที่เรียกว่า Agenda 21 โดยเมื่อพิจารณาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีอยู่ จะเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมในบางส่วนของการท่องเที่ยวทุกรูปแบบในกลุ่มที่เป็น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545)

จากการศึกษาและทำความเข้าใจของการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism ในต่างประเทศ ประกอบกับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในประเทศไทย ในการประชุมเชิงปฏิบัติการที่คณะทำงานของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยจัดขึ้นหลายครั้ง ได้ข้อสรุปที่ค่อนข้างชัดเจน ในลักษณะและความเหมาะสมของการท่องเที่ยวแบบนี้สำหรับประเทศไทย จากการศึกษพบว่ามีการให้ความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบที่หลากหลาย แต่ทั้งหมดได้เน้นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก มีการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อมและการให้การศึกษแก่ผู้เกี่ยวข้อง (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2540) ได้ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และ/หรือแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

Boo (1991) ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนหรือท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

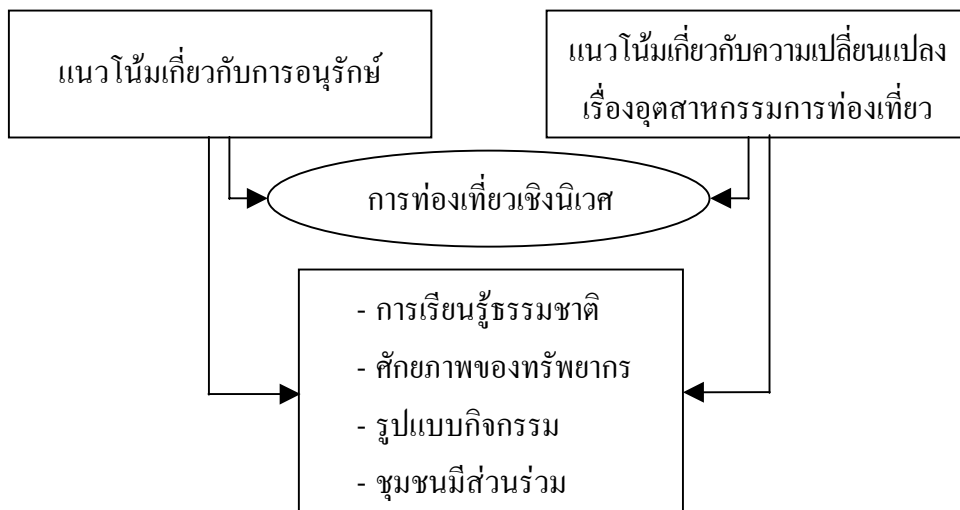
The Ecotourism Society (1993) ได้ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทางเลือกหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้ความรู้ไปกับการอนุรักษ์ ไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม ก่อนที่จะเข้าถึงการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงจำเป็นต้องรู้ถึงความเป็นมาเป็นไปและแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสียก่อน

เนื่องจากการท่องเที่ยวตามสถานที่ธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่เป็นที่นิยมมากขึ้นในประเทศไทย จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการเดินทางไปพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่าง ๆ แล้ว ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากการที่ไม่มีการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมและค่อยๆ ค่อยๆ หมดไป แนวความคิดที่ต้องการหาแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม โดยให้นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นมีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแนวโน้มสองประการที่เป็นสิ่งทำให้เกิดแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ “แนวโน้มเกี่ยวกับการอนุรักษ์” ที่เชื่อว่า การท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ เป็นทางเลือกอย่างหนึ่งที่เปิดโอกาสให้มีการจ้างงานและสร้างรายได้จำนวนมาก ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และยังเป็นโอกาสที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวเหล่านั้นได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ตรง เกี่ยวกับการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวไปด้วยในตัว ซึ่งมีส่วนช่วยกระตุ้นจิตสำนึก (awareness) ในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อีกแนวโน้มหนึ่ง คือ “ความเปลี่ยนแปลงเรื่องอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว” ซึ่งมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงการใช้เวลาว่างในการเดินทางท่องเที่ยวแบบผจญภัย เข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังมีความต้องการที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่ไปเยือน ตั้งแต่ระบบนิเวศธรรมชาติจนถึงระบบนิเวศมนุษย์ ซึ่งจากแนวโน้มทั้งสอง สามารถนำมาสร้างเป็นแผนภูมิแสดงถึงปัจจัยที่สนับสนุนการเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ดังปรากฏตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงปัจจัยที่สนับสนุนการเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545)

วิชญ์พันธ์ (2543) ได้กล่าวว่า หลักการสำคัญที่นำมาเป็นแนวความคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังต่อไปนี้

1. การสร้างความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับการอนุรักษ์และความต้องการทางเศรษฐกิจ
2. การสร้างสมดุลระหว่างผลผลิตทางสิ่งแวดล้อมและเงื่อนไขทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
3. การปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว ต้องมีการจัดการที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและความสามารถในการรองรับของทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งหลักความเหมาะสมด้านพื้นฐานของสภาพแวดล้อม
4. การสร้างความเข้าใจและการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่น รัฐบาล องค์กรเอกชน และภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
5. การจัดการการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย โดยคำนึงถึงความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละลักษณะ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกมากขึ้น

6. การพัฒนาผลผลิตทางการท่องเที่ยวในทุกด้าน และปรับปรุงคุณภาพให้สูงขึ้น

7. การส่งเสริมและยอมรับข้อกำหนด และแนวทางของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้ระบุถึงขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลักที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้ หมายความว่ารวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้น

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม การจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้ หมายความว่ารวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้าจนถึงการปกครองท้องถิ่น และอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

หลักในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วิชญ์พันธ์ (2543) ได้กล่าวว่า หลักสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังนี้

1. การกำหนดเขตของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (zoning of the various activities) โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (geographical information system : GIS)
2. การควบคุมนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบนิเวศที่มีความเปราะบางทางธรรมชาติ (fragile ecosystem) โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่
3. การจัดเตรียมข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งในแง่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และประสบการณ์การท่องเที่ยว เช่น การเล่าประวัติย่อ ๆ ของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยว ก่อนหรือระหว่างการเดินทางไปถึง ตลอดจนถึงลักษณะที่สำคัญ ๆ ของพื้นที่นั้น ๆ หรืออาจจัดตั้งศูนย์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ ซึ่งอาจมีทั้งภาพนิ่ง วิดีทัศน์ เพื่อให้ภาพรวมหรือข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวกำลังจะไปเยือน
4. ส่งเสริมและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยลดความแออัดให้กับพื้นที่ท่องเที่ยวหลัก
5. การนำกฎหมายมาบังคับใช้อย่างจริงจังสำหรับผู้กระทำการฝ่าฝืน เช่น การตัดต้นไม้ทำลายป่า การลักลอบเก็บหรือมีปะการังและพันธุ์สัตว์น้ำที่หายากไว้ในครอบครอง การล่าสัตว์ในเขตหวงห้าม
6. การควบคุมการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม รวมทั้งการควบคุมระบบกำจัดขยะ สิ่งปฏิกูล และน้ำเสียจากสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

กิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ระบุว่า กระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมของนักท่องเที่ยวในแต่ละแห่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ เพลิดเพลิน และมีความสุขจากการท่องเที่ยวหรือนันทนาการนอกเวลาตามปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มุ่งให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวมาก เพราะกิจกรรมต่าง ๆ นั้น จะเป็นสื่อกลางนำการท่องเที่ยวไปสู่เป้าหมายได้ กิจกรรมที่เหมาะสมจึงควรเป็น “กิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น” ควบคู่ไปกับการได้รับ ความเพลิดเพลิน ทั้งนี้ ต้องเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบน้อยที่สุดหรือเป็นผลกระทบที่สามารถป้องกันหรือแก้ไขได้

กิจกรรมการท่องเที่ยวอาจจำแนกเป็น “กิจกรรมที่เน้นการพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมที่เน้นการแสดงออก และกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้” กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในการท่องเที่ยวทั้งสิ้น 29 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่เน้นการแสดงออกมากที่สุด รองลงมาคือกิจกรรมในการแสวงหาความรู้ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้อาจมีความเหลื่อมซ้อนหรือสามารถปฏิบัติร่วมกันได้ แต่ผลของการประกอบกิจกรรมอาจมีวัตถุประสงค์ต่างกัน ซึ่งกิจกรรมเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติที่พบในประเทศไทย ได้แก่ เคนป่าศึกษาธรรมชาติ จักรยานเสือภูเขา ส่องสัตว์/ดูนก เที่ยวถ้ำ พายเรือแคนู/คายัค/เรือใบ/กระดานโต้ลม ดำน้ำดูปะการังน้ำตื้น/น้ำลึก ตั้งแคมป์ ล่องแพ ชิมข้าว/นั่งช้าง

ความสำคัญของพื้นที่ธรรมชาติกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ระบุว่า แหล่งท่องเที่ยวโดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ (1) แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (2) แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ (3) แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งสองประเภทหลังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดจนไม่อาจแยกออกจากกันได้ แต่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ธรรมชาตินั้น โดยตัวของมันเองมีจุดเด่นที่ต่างจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกผ่อนคลายได้มากกว่า จึงทำให้ได้รับความสนใจค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวอีก 2 ประเภท จากข้อมูลการบันทึกถึงสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ประมาณการได้ว่าประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติมากถึง 1,385 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นน้ำตก (304 แห่ง) รองลงมาคือ ชายหาด/ทะเล (117 แห่ง) เกาะ/ชายฝั่ง/ปะการัง/ทะเล (136 แห่ง) และถ้ำ (128 แห่ง)

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเหล่านี้ มีจำนวนมากที่ตั้งอยู่ในเขตอนุรักษ์ หรือได้มีการประกาศให้เป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์ตามกฎหมาย เพื่อให้ได้รับการคุ้มครอง ดูแล รักษาสภาพแวดล้อม และองค์ประกอบของแหล่งไว้ โดยพื้นที่ธรรมชาติที่ได้รับการประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์และมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ 64 แห่ง (รอประกาศเพิ่มอีก 16 แห่ง รวมเป็น 80 แห่ง) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 37 แห่ง (รอประกาศเพิ่มอีก 5 แห่ง) วนอุทยาน 49 แห่ง เขตห้ามล่าสัตว์ป่า 48 แห่ง สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่า 14 แห่ง สถานีเพาะพันธุ์สัตว์ป่า 18 แห่ง อุทยานแห่งชาติทางทะเล 18 แห่ง (รอประกาศเพิ่ม 6 แห่ง รวมเป็น 24 แห่ง) และพื้นที่ธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ 263 แห่ง

ข้อควรพิจารณาสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้ระบุถึงข้อควรพิจารณาสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ดังนี้

1. ความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) ของแหล่งท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เป็นศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวแต่ละพื้นที่ที่มีอยู่ ซึ่งแตกต่างกันไปแต่ละพื้นที่ท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เป็นขีดจำกัดสูงสุดที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นพึงจะยอมให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นได้ โดยไม่กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศของสรรพสิ่งในระบบนิเวศแหล่งท่องเที่ยว หรืออาจเกิดการกระทบกระเทือนในแง่ของโครงสร้างและหน้าที่ของระบบนิเวศบ้างแต่ก็น้อยมาก ทั้งนี้ ระบบนิเวศนั้นสามารถฟื้นคืนสภาพด้วยตนเอง (self recovery)

กิจกรรมจากการท่องเที่ยวที่จะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ อาจเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวเข้าไปใช้บริการแหล่งท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งเกิดความแออัดของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ที่จะรองรับ และยังส่งผลกระทบต่อการใช้บริการให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้ยังเป็นอุปสรรคต่อการควบคุมดูแลความเรียบร้อยของเจ้าหน้าที่ต่อนักท่องเที่ยวเพื่อให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบการใช้พื้นที่ที่เหมาะสม และยังส่งผลกระทบต่อการรบกวนระบบนิเวศของพืชและสัตว์ อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวอีกประการหนึ่งด้วย

แนวทางที่ควรดำเนินการในเรื่องของขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบคือ การควบคุมการเข้ามาให้บริการจากแหล่งท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ การควบคุมฤดูกาลท่องเที่ยว เช่น อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้เป็นช่วงฤดูกาลเท่านั้น เพื่อให้ระบบนิเวศมีโอกาสรักษาฟื้นสภาพด้วยตนเองได้ การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการใช้พื้นที่ให้เหมาะสมกับความพร้อมในการจัดการ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเครือข่ายเพื่อเป็นการกระจายนักท่องเที่ยวมิให้เกิดการกระจุกตัวในแหล่งท่องเที่ยวหลัก การจำกัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่จำเป็นให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อลดการรบกวนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2. โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก (infrastructure and facilities) เป็นโครงสร้างที่เป็นสิ่งก่อสร้างหลัก ๆ เช่น ถนน สะพาน สนามบิน สถานีรถไฟหรือรถโดยสารท่าเรือ เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ระบบการสื่อสารคมนาคม ไฟฟ้า น้ำประปา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ซึ่งปกติจะเป็นสิ่งที่รัฐบาลของประเทศ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดสร้าง ทั้งนี้การจัดสร้างพื้นฐานให้เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวควรต้องศึกษาถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง การที่มีโครงสร้างพื้นฐานไม่ครบถ้วนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปไม่ได้รับความสะดวกสบาย แต่จะได้สัมผัสธรรมชาติที่สมบูรณ์อย่างแท้จริงนั้น สามารถใช้เป็นวิธีการหนึ่งในการคัดเลือกและจำกัดนักท่องเที่ยวไปด้วยในตัว ซึ่งสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ทำการศึกษาและกำหนดมาตรฐานโครงสร้างพื้นฐานให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ดังนี้

2.1 ระบบถนนภายในแหล่งท่องเที่ยว ควรมีความพอดีกับยานพาหนะที่ให้ ไม่สนับสนุนการบรรทุกของหนัก การเดินทางด้วยความเร็วสูง ขนาดที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 4-6 เมตร รูปแบบถนนควรให้สอดคล้องกับสภาพทรัพยากร หลีกเลี่ยงเขตที่มีระบบนิเวศดี การก่อสร้างค้ำเนินถึงการทำลายทรัพยากรน้อยที่สุด วัสดุพื้นผิวแข็งแรง สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาลยกเว้นบางพื้นที่อาจปล่อยตามธรรมชาติ ระบบถนนควรประสานระหว่างเส้นทางรถยนต์ ทางเดินเท้า และการเชื่อมต่อกับเส้นทางอื่น ๆ โดยจัดให้มีระยะห่างจากถนนจนถึงแหล่งทรัพยากรหลัก ที่สำคัญต้องมีความปลอดภัยและมีที่จอดรถตามสภาพความต้องการ โดยคัดเลือกพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติน้อยที่สุด การคำนึงถึงความสะดวกของนักท่องเที่ยวในการเข้าถึงจุดท่องเที่ยวให้มีความสำคัญน้อยกว่าการรักษาสภาพธรรมชาติ

2.2 ระบบไฟฟ้าภายในแหล่งท่องเที่ยว ควรงดเว้นการให้เครื่องกำเนิดไฟฟ้าที่มีเสียงดังหรือต้องมีมาตรการลดความดังของเสียง สนับสนุนการใช้แหล่งกำเนิดไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ในพื้นที่ห่างไกล การเดินสายไฟฟ้าหลักจากแหล่งกำเนิดภายนอกหรือภายใน หรือการแจกจ่ายให้มี

ระบบความปลอดภัย ใช้สายไฟแบบมีฉนวน เดินสายไฟฟ้าใต้ดินให้มากที่สุด การเดินเสาพาดสาย ให้คำนึงเป็นพิเศษถึงการตัดทำลายทรัพย์สินในพื้นที่ จำกัดอุปกรณ์ไฟฟ้าที่ใช้ให้มีเฉพาะเท่าที่จำเป็น สำหรับการประหยัดพลังงานและไม่สร้างมลพิษ

2.3 ระบบสื่อสาร ควรมีการควบคุมและสนับสนุนให้มีระบบสื่อที่ทันสมัยภายใน แหล่งท่องเที่ยว เพื่อการกระจายข้อมูลข่าวสารการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ใช้แหล่งกำเนิด พลังงานที่ประหยัดไม่มีมลพิษ

2.4 ระบบประปา ใช้แหล่งน้ำภายในพื้นที่ท่องเที่ยว มีการปรับปรุงคุณภาพน้ำดื่มน้ำใช้ ให้ได้มาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนด ละเว้นการเดินเส้นท่ออย่างเปิดเผยภายในแหล่งท่องเที่ยวและการ ก่อสร้างให้ทำลายระบบนิเวศน้อยที่สุด

2.5 บริการที่พัก ตัวโครงสร้างที่พักควรสะท้อนสภาพเดิมแท้ของพื้นที่ในทางภูมิ สถาปัตยกรรมและการตกแต่งภายใน มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม การเลือกทำเลที่ตั้งของ สถานบริการอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม ไม่ทำลายสภาพธรรมชาติ อาจดัดแปลงบ้างแต่ไม่เกิดผล กระทบ มีการจัดการด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม การใช้พลังงานและน้ำอย่างประหยัดมีประสิทธิภาพ การจำกัดน้ำเสียและการจำกัดมูลฝอย ความสะอาดภายในสถานบริการ การสื่อความหมายสิ่งแวดล้อม และสะท้อนให้เห็นความเป็นท้องถิ่นประกอบการให้บริการ

3. ประเภทของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นแหล่งกำเนิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวกระทำในระหว่างการท่องเที่ยว อาจ ทำให้เกิดความเสียหายหรือความเสื่อมเสียต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตนเองเข้าไป เกี่ยวข้องในเวลาใดเวลาหนึ่ง ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปัจจุบันมักมีทุกเพศทุกวัยที่สนใจการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาหาความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวที่ตนไป เที่ยวชม ซึ่งนักท่องเที่ยวเหล่านี้อาจได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความระมัดระวังพฤติกรรม หรือ ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่หรือเกิดขึ้นน้อยที่สุด

นักท่องเที่ยวจะมีรูปแบบที่ต่างกัน อาทิ การท่องเที่ยวทัศนศึกษา การท่องเที่ยวเชิงประชุม สัมมนาและฝึกอบรม (เช่น ค่ายเยาวชน) การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยวป่าเขา และถ้ำ การท่องเที่ยวแม่น้ำ ลำคลอง การท่องเที่ยวชายทะเล/เกาะแก่ง เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยว แต่ละแบบมักกำหนดตามกิจกรรมและสถานที่ที่ไปเยือน นักท่องเที่ยวบางกลุ่มบางประเภทอาจมี รูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย แต่รูปแบบการท่องเที่ยวบางรูปแบบอาจมีนักท่องเที่ยวเพียงบาง กลุ่มเท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดของนักท่องเที่ยวและความชอบของแต่ละกลุ่มคน ปัจจัยชี้วัด

ความเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชัดเจน คือ “พฤติกรรมที่เหมาะสม” กับวัตถุประสงค์ในการศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกให้มีความตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติ

4. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ปรากฏในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมซึ่งได้นำมาจากต่างประเทศ อันได้แก่

4.1 กิจกรรมการเดินป่า (hiking/trkking) ลักษณะจะเป็นการเดินป่าระยะไกล (2 กิโลเมตรขึ้นไป) เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด โดยการนำตนเองไปสู่ธรรมชาติด้วยเส้นทางเดินเท้าที่ตัดผ่านเข้าไปในป่า ที่มีจุดสวยงามดึงดูดความสนใจตามธรรมชาติ นักท่องเที่ยวจะมีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ โดยมีนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มไม่เกิน 15 คน และมีมัคคุเทศก์นำทางที่มีความรู้ด้านนิเวศวิทยา และชำนาญพื้นที่เป็นอย่างดี หรือในพื้นที่ที่มีการจัดการสื่อความหมายธรรมชาติด้วยเครื่องมือต่าง ๆ ที่เหมาะสม การเดินทางที่ค่อนข้างยากลำบากเป็นการท้าทายความสามารถของนักท่องเที่ยว เช่น การปีนป่ายหรือเดินขึ้นลงเขาที่สูงชัน ความสวยงามของพื้นที่ นักท่องเที่ยวจะซาบซึ้งกับความสวยงามแปลกตาของธรรมชาติ

4.2 กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (nature education) เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินจากการได้เข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และได้รับความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในเรื่องต่าง ๆ ผ่านทางโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติรูปแบบต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นในพื้นที่ เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมายทางธรรมชาติ ณ จุดที่น่าสนใจ นิทรรศการกลางแจ้ง เส้นทางเดินเท้าที่จัดทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัส เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติในพื้นที่ ซึ่งเส้นทางเดินเท้าเพื่อการศึกษาธรรมชาตินี้มีลักษณะที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลัก คือ (1) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติระยะไกล ที่เน้นการสื่อความหมายธรรมชาติอย่างเป็นระบบ ให้ความรู้่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว ทั้งในแบบที่ใช้สื่อความหมายและนักท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง (2) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติระยะไกล ตอบสนองนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาธรรมชาติอย่างจริงจัง (3) เส้นทางใช้ประโยชน์พิเศษ เป็นเส้นทางที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความจำเป็นของผู้ใช้ และวัตถุประสงค์ที่ต้องการใช้เป็นหลัก เช่น ทางจักรยาน ทางขี่ม้า เป็นต้น

4.3 กิจกรรมส่องนก/ดูนก (bird watching) เป็นกิจกรรมเฉพาะสำหรับผู้ที่มีความสนใจเรื่องนก สิ่งดึงดูดคือนกหลากหลายชนิด ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ รวมทั้งนกหายาก เส้นทางเดินเท้าที่รับรองกิจกรรมประเภทนี้ไม่ต่างจากเส้นทางของกิจกรรม 2 ประเภทข้างต้น ซึ่งไม่ควรมีการพัฒนาปรับปรุงสภาพเส้นทาง นอกจากควรมีจุดหยุดพักรับประทานอาหารหรือนั่งพักเพื่อให้แก่นักท่องเที่ยวได้จิบน้ำที่เกี่ยวกับนกต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น และนักท่องเที่ยวเองควรใส่เสื้อผ้าให้เหมาะสมกลมกลืนกับสภาพของพื้นที่

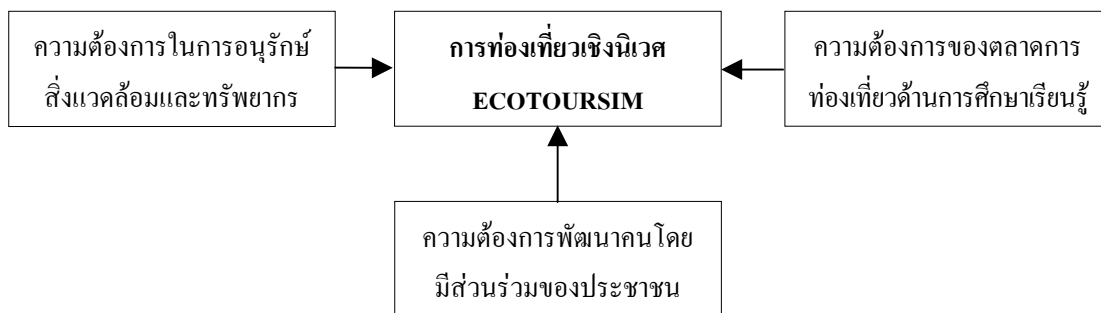
4.4 กิจกรรมกางเต็นท์พักแรม (tent camping) เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้อยู่กับธรรมชาติและสัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด โดยไม่อาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกในการอยู่อาศัยเกินความจำเป็น เป็นกิจกรรมที่กระทำร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเดินป่า การดูนก ฯลฯ ซึ่งหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ต้องมีหน้าที่ในการดูแลความเรียบร้อย ควรเน้นให้นักท่องเที่ยวมีความสุขกับการใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่าการรวมกลุ่มร้องเพลง จนทำลายความสงบของพื้นที่ บริเวณกางเต็นท์ของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มควรอยู่ห่างกัน และมีความเป็นส่วนตัวพอสมควร

4.5 กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ (terrain/mountain biking) จักรยานที่ใช้โดยมากเป็นจักรยานเสือภูเขา เส้นทางจักรยานไม่ควรเป็นเส้นทางเดียวกับเส้นทางเดินเท้า มีความลาดชันในระดับต่าง ๆ ตลอดเส้นทาง ตั้งแต่ 0 – 20 เปอร์เซ็นต์ เส้นทางไม่ควรผ่านบริเวณที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ หรือสืบพันธุ์ของสัตว์ป่า สภาพภูมิประเทศควรมีลักษณะต่าง ๆ เพื่อความท้าทายและไม่น่าเบื่อ มีจุดสนใจและความงดงามตามธรรมชาติ เส้นทางควรมีการพัฒนาให้เข้ากับสภาพธรรมชาติ ไม่มีการตัดต้นไม้ใหญ่ ไม่จำเป็นต้องมีการปูลูหรือทำทางด้วยวัสดุก่อสร้าง ผู้ดูแลพื้นที่ควรดูแลสภาพเส้นทางให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ รักษาความสะอาด ดูแลนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ

4.6 กิจกรรมศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์ (sky interpretation) นักท่องเที่ยวจะได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของท้องฟ้าและดาราศาสตร์ ชนิดของดาวและกลุ่มดาว รูปร่าง ตำแหน่ง และวงโคจร ตลอดจนถึงนานาพื้นที่บ้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ที่จัดกิจกรรมควรเป็นที่โล่งและ/หรือบนที่สูง เช่น ทุ่งหญ้าที่ไม่มีต้นไม้บังท้องฟ้า เป็นต้น ฤดูที่เหมาะสมกับกิจกรรมประเภทนี้ คือ ฤดูหนาว เพราะท้องฟ้าไม่มีเมฆบดบัง กิจกรรมประเภทนี้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการให้ความรู้ มีกล้องดูดาวและแผนที่ดาวประกอบ

ส่วนประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ราไพพรรณ (2544) ได้ระบุว่าส่วนประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6 ประการ คือ (1) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (2) เที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (แหล่งวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตชุมชน) (3) มีการจัดการที่เป็นระบบ (ด้านสิ่งแวดล้อมและการศึกษา) แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง (เจ้าของสถานที่ มัคคุเทศน์และนักท่องเที่ยว) (4) มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (5) ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการ และได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (รายได้) อย่างเสมอภาคกัน (6) นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ มีประสบการณ์และความรู้ใหม่ ดังปรากฏตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ส่วนประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อมูลพื้นที่ศึกษา และโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยไร่

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลห้วยไร่ พบว่าพื้นที่ของโครงการเป็นความร่วมมือกันระหว่างสถานีอนามัยตำบลห้วยไร่ สวนป่าห้วยไร่ สถานีควบคุมไฟป่าจังหวัดแพร่ และหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ พร. 20 (แม่จั่ว) โดยการผสมผสานกันระหว่างศักยภาพของพื้นที่ที่มีสภาพเป็นป่าเขา ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ แหล่งพืชพันธุ์ไม้ พืชสมุนไพรหายากกับสถานการณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนที่พึ่งพิงทรัพยากรทางธรรมชาติ การหาของป่า การใช้พื้นที่ระหว่างหุบเขาปลูกผลไม้ การจัดตั้งหรือรวมกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นภายในหมู่บ้าน รวมถึงกลุ่มออกกำลังกายมีการส่งเสริมการปลูกพืชผักสมุนไพร มีสินค้าพื้นบ้านหรือสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มากมายเหล่านี้เมื่อรวมกันแล้วตำบลห้วยไร่จึงมีศักยภาพในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นภายในหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องที่บ้านบ้านห้วยไฮ หมู่ที่ 1 และบ้านช่วงบุก หมู่ที่ 7 ซึ่งเป็นหมู่บ้านหลักของโครงการฯ ทั้งนี้ รายละเอียดของพื้นที่ศึกษา และโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยไร่ จะได้กล่าวตามลำดับต่อไป

ข้อมูลพื้นที่ศึกษา

สุทธิกรณ (2544) ได้สรุปข้อมูลของตำบลห้วยไร่ไว้ว่า สภาพทั่วไปของท้องที่ตำบลห้วยไร่ประกอบด้วยหมู่บ้าน จำนวน 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านห้วยไฮ, หมู่ที่ 2 บ้านห้วยปากทอด, หมู่ที่ 3 บ้านห้วยลากปิ่น, หมู่ที่ 4 บ้านน้ำแรม, หมู่ที่ 5 บ้านแม่พวก, หมู่ที่ 6 บ้านฮ้านน้ำหม้อ, หมู่ที่ 7 บ้านช่วงบุก หมู่ที่ 8 บ้านปง และหมู่ที่ 9 บ้านห้วยคง ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจน ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างและใช้แรงงานทั้งในท้องถิ่นและเมืองหลวง มีการทำการเกษตรกรรมในพื้นที่ตามที่ราบบริเวณหุบเขา ที่ราบริมลำห้วย โดยมีการปลูกพืชไม้ผลเป็นส่วนใหญ่ มีเส้นทาง

คมนาคมติดต่อกับจังหวัดแพร่ และอำเภอเด่นชัย โดยใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินสายแพร่-อุตรดิตถ์ เป็นเส้นทางหลัก การเดินทางโดยรถไฟ มีสถานีรถไฟห้วยไร่ และสถานีรถไฟแม่พริก ซึ่งตำบลห้วยไร่ อยู่ห่างจากอำเภอเด่นชัย ประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเด่นชัย เป็นแนวเขตติดต่อกับจังหวัดแพร่และจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ทิศเหนือ จดตำบลแม่จิว ทิศใต้ จดจังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดสุโขทัย ทิศตะวันออก จดจังหวัดอุตรดิตถ์ และทิศตะวันตก จดตำบลไทรย้อยและตำบลเด่นชัย สภาพป่าเป็นป่าเบญจพรรณแล้ง ในอดีตมีไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ ขึ้นอยู่มาก เช่น ไม้สัก ไม้มะค่าโมง ไม้แดง ไม้ประดู่ ต่อมามีการทำไม้ออกโดยการอุตสาหกรรม ป่าไม้ มีการบุกรุกทำลายป่าและทำไร่เลื่อนลอยจนสภาพป่าเสื่อมโทรม ปัจจุบันสภาพป่ามีไม้ชั้นสอง ขึ้นอยู่ มีไม้ไผ่เป็นไม้พื้นล่าง และมีหญ้าคา หญ้ากึ่ง ขึ้นอยู่ทั่วไป การฟื้นตัวคืนสู่สภาพธรรมชาติเป็นไปค่อนข้างช้า ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นเทือกเขาสูง แบ่งแนวเขตติดต่อระหว่างจังหวัดแพร่ อุตรดิตถ์ และจังหวัดสุโขทัย เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่สำคัญ เช่น ขุนห้วยเกียงพา เป็นต้น จังหวัดแพร่ มีพื้นที่ราบบริเวณริมลำห้วยและตามเชิงเขา สภาพดินเป็นดินร่วนทราย สภาพหินเป็นภูเขาหินปูน

สถานีอนามัยตำบลห้วยไร่ (2546) ได้ระบุถึงข้อมูลของบ้านช่วงบุง ท้องที่หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นพื้นที่หลักของการศึกษาไว้ว่า อยู่ห่างจากอำเภอเด่นชัยประมาณ 20 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่พริก ได้รับการตั้งให้เป็นหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ. 2517 ตัวหมู่บ้านถูกล้อมรอบไปด้วยพื้นที่ป่าไม้กว่า 30,000 ไร่ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตพึ่งพิงป่าเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยการหาของป่า ปลูกไม้ผลประเภท ฝรั่ง มะไฟ ลองกอง ส้มโอ เป็นอาชีพหลัก มีการทำไม้กวาดจากหญ้ากึ่ง การปลูกพืชสมุนไพรประเภท ไพล ขมิ้น เหงือกปลาหมอ ตะไคร้ และอื่น ๆ เป็นอาชีพรอง ปัจจุบัน หมู่บ้านได้มีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ มีการจัดทำหลักสูตรอบรมให้ความรู้ เรื่องสมุนไพร สาธิตการแปรรูป ส่งเสริมการปลูกสมุนไพร จัดตั้งชมรมแพทย์แผนไทย ส่งเสริมเมนูอาหารพื้นบ้านเพื่อสุขภาพ และส่งเสริมการนวดเพื่อสุขภาพอย่างต่อเนื่อง

สวนป่าห้วยไร่

จากข้อมูลของสวนป่าห้วยไร่ (2547) ซึ่งมีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่บ้านห้วยไร่ และบ้านช่วงบุง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทำการศึกษาค้นคว้า ประกอบไปด้วยพื้นที่ป่าที่ได้ปลูกสร้างขึ้นเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรม และพื้นที่ป่าตามสภาพธรรมชาติ ตลอดจนมีพื้นที่ป่าซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ และเป็นพื้นที่หลักของโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยไร่ ทั้งนี้ สวนป่าห้วยไร่ เป็นหน่วยงานในสังกัด ส่วนส่งเสริมและฟื้นฟูการปลูกป่า สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ 13 กรมอุทยาน

แห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีสำนักงานตั้งอยู่ที่บ้านห้วยไร่ หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ มีเนื้อที่สำนักงานที่ทำการ 22 ไร่ 2 งาน 80 ตารางวา ขึ้นทะเบียนที่ดินราชพัสดุ แปลงเลขที่ 76 พิกัดจุดที่ตั้งระวางแผนที่ T 5044 IV tif 47 QE 0610502 N 1977453 ดำเนินการปลูกสร้างสวนป่าในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่พวก ท้องที่ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ มีพื้นที่รับผิดชอบอยู่ในเขตท้องที่ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ประกอบด้วยหมู่บ้าน จำนวน 9 หมู่บ้าน (พื้นที่ 162.832 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับ 101,770 ไร่)

สวนป่าห้วยไร่ เป็นสวนป่าที่ปลูกสร้างขึ้นด้วยเงินงบประมาณของรัฐบาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 จนถึงปัจจุบัน ในอดีตพื้นที่ที่สวนป่าห้วยไร่ดำเนินการปลูกป่าเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่พวก ขอบเขตการปลูกป่าจึงเน้นการคมนาคมที่สะดวก การเลือกพื้นที่จึงเลือกพื้นที่ใกล้สำนักงานซึ่งเป็นพื้นที่ว่างเปล่าและบางแห่งเป็นไร่ร้าง ปัจจุบัน ชุมชนตำบลห้วยไร่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาด้านต่าง ๆ ขึ้นมาเป็นอย่างมาก สวนป่าห้วยไร่จึงมีอาณาเขตที่ติดกับหมู่บ้านเกือบทุกแปลงปี ประกอบด้วยต้นไม้ในสวนป่าแปลงสวนเดิมที่มีการปลูกสร้างมาเป็นเวลานาน มีขนาดใหญ่โตพอใช้สอยได้ปัญหาเกี่ยวกับการลักลอบตัดไม้ในสวนป่า และการลักลอบบุกรุกสวนป่าห้วยไร่จึงมีความรุนแรง และเป็นพื้นที่ที่ล่อแหลมต่อการกระทำผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ดังกล่าว มาตรการในการแก้ไขปัญหาจึงต้องกระทำอย่างเร่งด่วน โดยใช้วิธีการป้องปราม ป้องกัน และปราบปรามควบคู่ไปกับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันรักษาสวนป่า ซึ่งเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น ในส่วนของการแก้ไขปัญหาในระยะยาวนั้น สวนป่าห้วยไร่ได้ทำแผนการป้องกันสวนป่าห้วยไร่โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนได้อย่างยั่งยืน เสนอกรมอุทยานแห่งชาติฯ เป็นแนวทางและมาตรการแก้ไข ซึ่งเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการให้ชุมชนมีการพึ่งพิงสวนป่า โดยมีการนำพืชพันธุ์สมุนไพร ผักพื้นบ้าน หรือไม้อาหารกินได้ (Food Bank) นำไปปลูกในสวนเดิมที่ไม่กระทบต่อต้นไม้เดิม ผลผลิตที่ได้นำเข้าสู่ชุมชนในรูปแบบสหกรณ์ หรือคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน รวมทั้งการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกับสถานีอนามัยตำบลห้วยไร่ ผลที่ได้คือพื้นที่สวนป่าถูกนำไปใช้ประโยชน์ต่อชุมชนอย่างคุ้มค่า ชุมชนได้ผลิตผล สร้างรายได้ รัฐได้พื้นที่สวนป่าที่มีต้นไม้ขึ้นอยู่อย่างสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และสร้างระบบนิเวศให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติ จึงเป็นการนำชุมชนอยู่กับป่า เป็นการเกื้อกูลอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยไร่

สถานีอนามัยตำบลห้วยไร่ (2546) ได้ระบุไว้ว่า จากสภาพแวดล้อมด้านทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ของบ้านช่วงบุง พื้นที่หลักของโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาให้มีเส้นทางเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพเกี่ยวกับพืชผักสมุนไพร ชมป่าไม้ สัตว์ป่า ที่อาศัยตามลำห้วยในป่าและอื่น ๆ โดยมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 6 ฐาน ดังนี้

ฐานที่ 1 เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสมุนไพรและผักพื้นบ้านที่ชาวบ้านปลูก จะมีการแนะนำให้ความรู้แก่ผู้มาเที่ยวชม โดยวิทยากรชาวบ้านที่มีความรู้ดีเกี่ยวกับสมุนไพรและผักพื้นบ้าน จึงได้พัฒนาเป็นฐานแรกสำหรับนักท่องเที่ยว (ฐานที่ 1 ตั้งอยู่ภายในบริเวณของหมู่บ้านช่วงบุง)

ฐานที่ 2 เป็นฐานที่กำหนดขึ้นอยู่ห่างจากฐานแรกประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นการเดินทางด้วยเท้าหรือรถยนต์ (ช่วงฤดูแล้ง) ให้นักท่องเที่ยวชมป่า ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 500 ไร่ หากชมในช่วงออกดอกจะดูสวยงามมาก (ฐานที่ 2 ตั้งอยู่ภายในสวนป่าห้วยไร่ บริเวณแปลงปลูกป่า FPT 3/2)

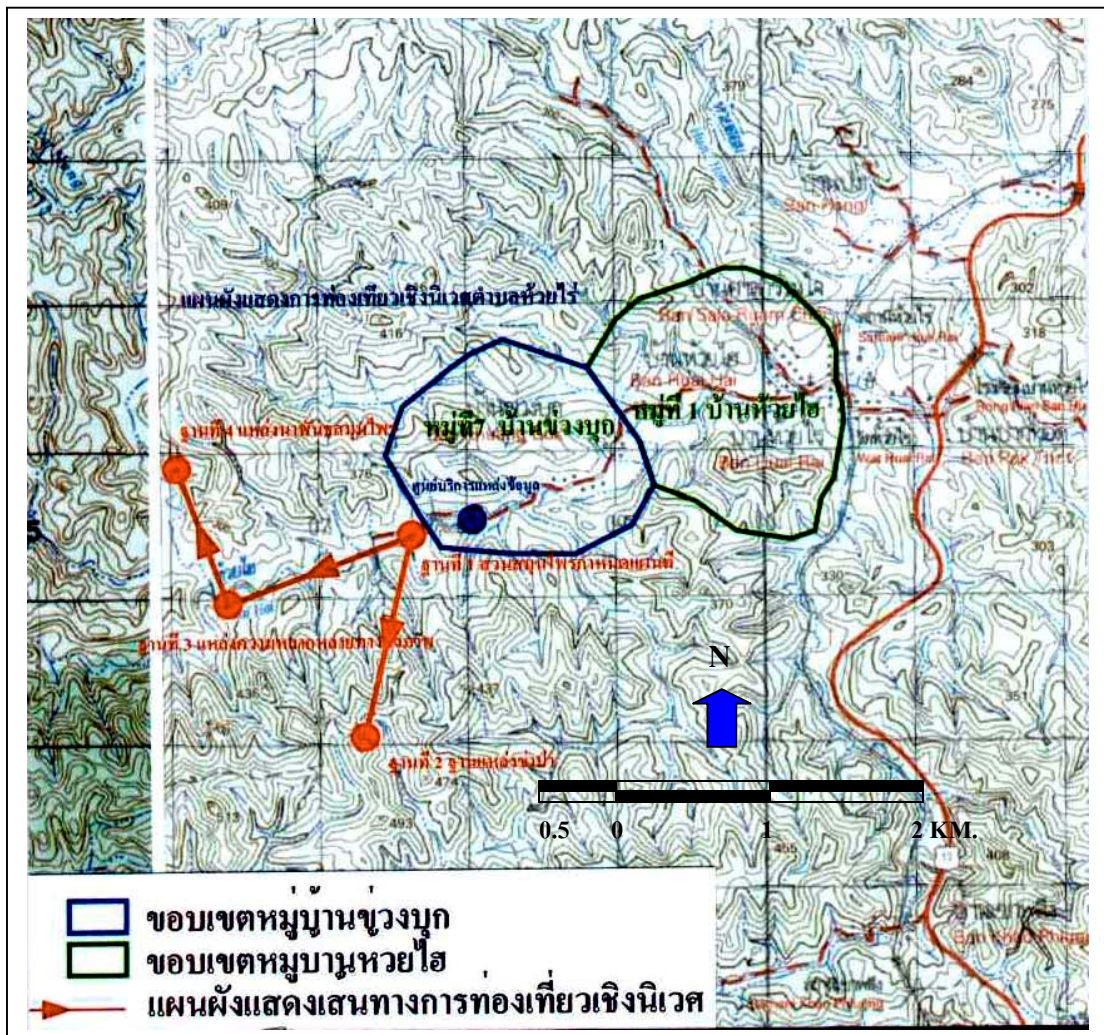
ฐานที่ 3 อยู่ห่างจากฐานที่ 2 ประมาณ 3 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวจะได้ชมความหลากหลายของพันธุ์ไม้สมุนไพรที่มีอยู่จำนวนมาก หลากหลายชนิด เช่น เฒ่านั้งสูง ดิงหว่า และอื่น ๆ มากมาย (ฐานที่ 3 ตั้งอยู่ภายในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่พวก บริเวณที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ)

ฐานที่ 4 อยู่ห่างจากฐานที่ 3 ประมาณ 3 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับฐานทัพของพระยาสุรศักดิ์มนตรี ในช่วงสมัยที่ท่านได้รับคำสั่งให้นำทัพมาปราบกบฏเงี้ยวเมืองแพร่ ซึ่งมีลักษณะเป็นลานกว้าง (ฐานที่ 4 ตั้งอยู่บริเวณชายป่าใกล้หมู่บ้านช่วงบุง)

ฐานที่ 5 เป็นการท่องเที่ยวตามลำห้วย เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านช่วงบุงที่ค้องหาของป่ามาเป็นอาหาร หาของป่าไปขายในตลาด ตัวอย่างเช่น ผักกูด ผักหนาม ฯลฯ หรือหาปู ปลา ก้าง และปลาอื่น ๆ เป็นการศึกษาตามลำห้วย ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร (ฐานที่ 5 ตั้งอยู่บริเวณลำห้วยภายในหมู่บ้านช่วงบุง)

ฐานที่ 6 อยู่ห่างจากฐานที่ 5 ประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นฐานวิบาก ชมน้ำตกตาดสะแก้ง ชมทิวทัศน์ที่สวยงาม นักท่องเที่ยวสามารถกางเต็นท์นอนพักค้างคืนได้ ในลักษณะที่เรียกว่าบ้านพักชุมชน (home stay) มีการประกอบอาหารแบบคนพื้นบ้าน ซึ่งจะใช้เวลาจากป่าทั้งสิ้น (ฐานที่ 6 ตั้งอยู่ในชายป่าใกล้หมู่บ้านช่วงนุก)

จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้ง 6 ฐาน จะเห็นได้ว่า กิจกรรมส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ป่าหรือทรัพยากรป่าไม้แทบทั้งสิ้น ดังนั้น ในการดำเนินการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานด้านป่าไม้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดมาตรการที่รัดกุมดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และในส่วนของบ้านห้วยโฮ หมู่ที่ 1 ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายหมู่บ้านหนึ่งของการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจากหมู่บ้านดังกล่าวมีพื้นที่เชื่อมโยงติดต่อกัน และมีลักษณะของวิถีชีวิตลักษณะเดียวกัน ประกอบกับมีการนำสินค้าพื้นบ้านต่าง ๆ เข้ามาขายภายในหมู่บ้านบริเวณโครงการเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ รายละเอียดของหมู่บ้านที่ทำการศึกษา และหมู่บ้านต่าง ๆ ของตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ปรากฏตามภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านในท้องที่ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ที่มา : สุทธิกรณ์ (2544)

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าผลงานวิจัยในอดีตที่ผ่านมา นำเสนอไว้ดังต่อไปนี้

รัชชนัญญ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้ำตกพรหมโลก ตำบลพรหมโลก อำเภอพรมหิรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า 1) สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้ำตกพรหมโลกเกิดจาก การที่ชาวบ้านในชุมชนได้ประสบปัญหาอุทกภัยทำให้หลายคนได้เล็งเห็นความสำคัญของป่าไม้ ประกอบกับมีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งได้ไปพบน้ำตกแห่งหนึ่งที่มีความสวยงาม จึงทำให้มีการเล่าสู่กันฟังและเริ่มรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติเขาหลวงบ้านปลายอนขึ้น และได้มีการจัดการการท่องเที่ยวพาคนในชุมชนขึ้นไปท่องเที่ยวยังน้ำตกดังกล่าว หลังจากนั้นจึงเริ่มมีนักเรียนและนักศึกษาเข้ามาทัศนศึกษา แต่ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเข้ามาน้อย 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านน้ำตกพรหมพิมาน จากแนวคิดด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้มีการพบปะพูดคุยกันในกลุ่ม และเกิดการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งชมรมฯ ขึ้น ทำให้มีการจัดกิจกรรมในด้านการอนุรักษ์ เช่น การบวชป่า และการจัดกิจกรรมงานวันเด็ก เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือด้านการบริจาคเงิน บางคนจะให้ความช่วยเหลือด้านแรงงาน ส่วนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ และอำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว 3) ชุมชนมีความคิดเห็นว่าการจัดการการท่องเที่ยว สามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและต้องการให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนด้านงบประมาณและการประชาสัมพันธ์ ส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งดีที่มีการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน เพราะจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน แต่ทั้งนี้ชุมชนจะต้องมีการจัดการที่ดี ประกอบกับต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวถึงจะประสบผลสำเร็จได้ 4) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยว คือ ปัญหาการขาดงบประมาณในการดำเนินงาน ปัญหาขาดการประชาสัมพันธ์ ปัญหาความขัดแย้ง เรื่องผลประโยชน์ ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างคนในกลุ่มและหน่วยงานอื่น และปัญหาขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างจริงจัง ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการการท่องเที่ยวไม่ประสบผลสำเร็จ

ประหยัด (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาตลาดริมน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว คือ ธรรมชาติ อาหาร และความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดริมน้ำ ในด้านปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่

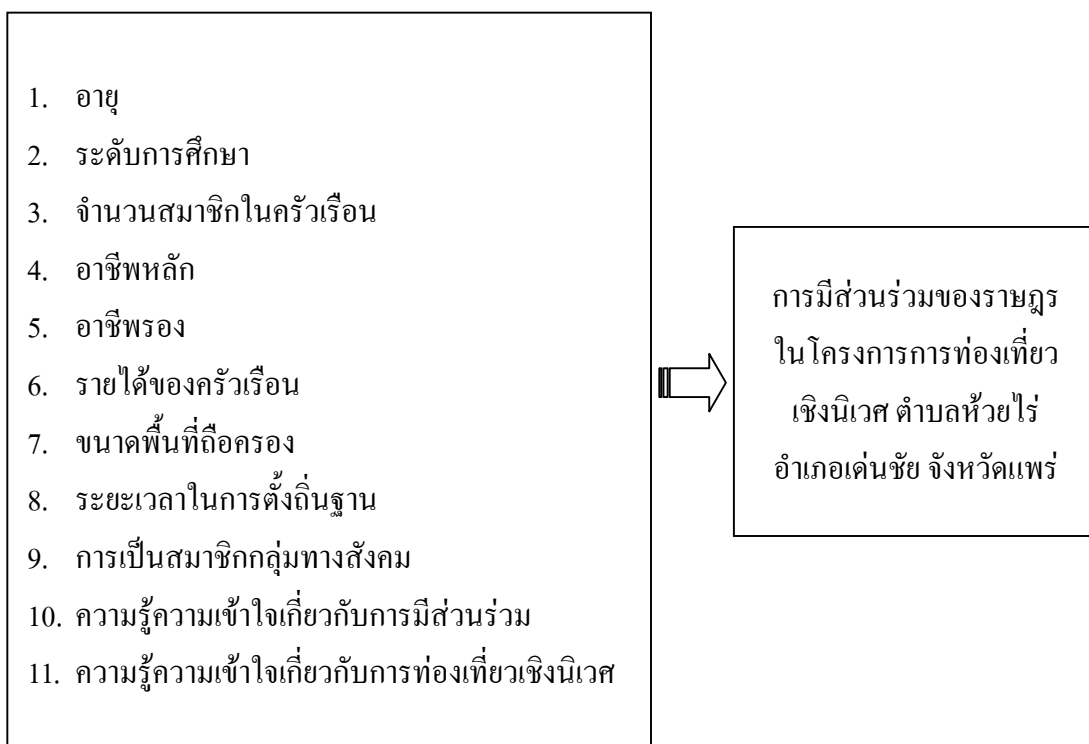
ปัญหาด้านการบริการการท่องเที่ยวและเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยเฉพาะแหล่งน้ำธรรมชาติ ในด้านปัญหาการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวขององค์กรชุมชน ได้แก่ การขาดการบริหารจัดการที่ดี การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ชัดเจน ปัญหาการจัดเก็บผลประโยชน์ ปัญหาด้านงบประมาณ การขาดการประสานงานกับองค์กรอื่น ๆ และปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ข้อเสนอแนะในการจัดการองค์การในการแก้ปัญหา ได้เสนอรูปแบบการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวชุมชนใหม่ โดยเสนอให้องค์กรบริหารส่วนตำบลบางกระทึก ร่วมกับคณะกรรมการที่ได้รับการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยเป็นองค์กรดำเนินงาน โดยการออกข้อบังคับและระเบียบที่ชัดเจน ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวข้างเคียง รวมทั้งการวางแผนการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความสมดุลของสภาพแวดล้อม ตามหลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิทยากรณ์ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่าระบบนิเวศในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีความอุดมสมบูรณ์ในระดับมาก เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญมีเอกลักษณ์ความสวยงามทางธรรมชาติ ดึงดูดใจ มีสมรรถนะในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านของพื้นที่และสภาพแวดล้อม ทางกายภาพเป็นหลักใหญ่ รวมทั้งมีศักยภาพการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง เพราะมีความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิตในพื้นที่ ส่วนกระบวนการวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นการจัดทำแผนประจำปี โดยเริ่มจัดทำแผนอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2540 สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า ประชาชนในชุมชนและผู้นำชุมชนมีความต้องการที่จะเข้าร่วมวางแผนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเห็นด้วยกับกรอบแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 6 ด้านในระดับมาก แต่ในทางปฏิบัติยังไม่มีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากนัก แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปได้ว่า เกิดขึ้นได้จากปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 1) ศักยภาพความพร้อมของชุมชน 2) สิ่งจูงใจ 3) ด้านการจัดการ 4) นโยบายของภาครัฐ 5) อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมและแนวทางการสร้างความร่วมมือ ซึ่งแนวทางการมีส่วนร่วมอาจใช้รูปไตรภาคี คือ การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและองค์กรชุมชน โดยกลุ่มที่เป็นตัวกลางได้แก่องค์กรหรือเอกชนหรือนักวิชาการ ซึ่งในกรณีนี้ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการระดมความคิดและร่วมกันตัดสินใจ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (independent variables)

ตัวแปรตาม (dependent variable)

ภาพที่ 4 กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

สมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 อายุของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 2 ระดับการศึกษาของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 4 อาชีพหลักของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 5 อาชีพรองของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 6 รายได้ของครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 7 ขนาดพื้นที่ถือครองของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 8 ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 9 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 10 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

สมมติฐานที่ 11 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. อุปกรณ์เครื่องเขียน
2. แผนที่ระวาง มาตรฐาน 1:50,000 แสดงบริเวณพื้นที่ที่ทำการศึกษา
3. แผนที่ระวาง มาตรฐาน 1:50,000 แสดงพื้นที่สวนป่าห้วยไร่
4. แผนที่พื้นที่ตำบลห้วยไร่ แสดงบริเวณพื้นที่ที่ทำการศึกษา
5. ไมโครคอมพิวเตอร์ และโปรแกรมสำเร็จรูป

วิธีการ

1. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างแบบสอบถาม และทดสอบแบบสอบถาม โดยศึกษาจากตำรา เอกสารและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบแก้ไขให้มีความถูกต้อง หลังจากนั้น นำแบบสอบถามที่ได้ไปทำการทดสอบจำนวน 30 ชุด (pre-test) เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม และทดสอบค่าความเชื่อมั่น (alpha) ของคำถามตัวแปรตาม โดยนำไปทดสอบกับกลุ่มราษฎรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับหมู่บ้านเป้าหมาย ได้แก่ นำไปทดสอบกับราษฎรบ้านห้วยปากทอด หมู่ที่ 8 ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ซึ่งการทดสอบค่าความเชื่อมั่นค่าที่ได้จะต้องไม่ต่ำกว่า .80 และจากการทดสอบปรากฏว่าได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .9890 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบมาตรฐาน ตรวจสอบ ปรับปรุง และแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง เพื่อความสมบูรณ์และความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลในพื้นที่เป้าหมายจริงต่อไป ในแบบสอบถามจะมีคำถามที่ครอบคลุมตัวแปรทุกตัวของการศึกษาวิจัย และลักษณะของคำถามจะเป็นแบบคำถามปลายปิด (closed end) และคำถามปลายเปิด (opened end) โดยแบ่งเนื้อหาของแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ตอนที่ 2 ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นคำถามที่มีลักษณะคำถามเป็นมาตรวัดแบบ Likert's Scale แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

ตอบมีส่วนร่วมมากที่สุด	ได้คะแนน 5 คะแนน
ตอบมีส่วนร่วมมาก	ได้คะแนน 4 คะแนน
ตอบมีส่วนร่วมปานกลาง	ได้คะแนน 3 คะแนน
ตอบมีส่วนร่วมน้อย	ได้คะแนน 2 คะแนน
ตอบไม่มีส่วนร่วม	ได้คะแนน 1 คะแนน

เมื่อรวบรวมและแจกแจงความถี่แล้ว ใช้ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นมาหาอันตรายภาคชั้น ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{อันตรายภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำที่สุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5 - 1}{5} \\
 &= 0.80
 \end{aligned}$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว เมื่อได้ค่าเฉลี่ยแล้วสามารถแปลความหมายของการมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

1.00–1.80 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับต่ำ นั่นคือ การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฯ มีอยู่ต่ำมาก ควรเร่งส่งเสริมให้ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ โดยด่วนที่สุด

> 1.80–2.60 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ นั่นคือ การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฯ มีอยู่ค่อนข้างต่ำ ควรจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข และเร่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้แก่ราษฎรโดยด่วน

> 2.60–3.40 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับปานกลางหรือพอใช้ นั่นคือ การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฯ มีอยู่ปานกลาง แต่ควรจะต้องมีการส่งเสริม ปรับปรุง แก้ไขในส่วนที่ราษฎรต้องการและยังไม่มีส่วนร่วมในบางประเด็น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมมากกว่าเดิม

> 3.40–4.20 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับสูง นั่นคือ การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฯ มีอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เป็นที่น่าพอใจ แต่ควรที่จะต้องส่งเสริมให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นไปอีก

> 4.20–5.00 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับสูงมาก นั่นคือ การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฯ อยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก ราษฎรมีได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการเป็นอย่างมาก สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาระดับการมีส่วนร่วมไว้ หรือส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้นไปอีก

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บข้อมูลจากราษฎรที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ รวมจำนวนทั้งสิ้น 2 หมู่บ้าน ได้แก่ ราษฎรบ้านห้วยไฮ หมู่ที่ 1 จำนวน 214 ครัวเรือน และราษฎรบ้านข่วงบุก หมู่ที่ 7 จำนวน 142 ครัวเรือน ทั้ง 2 หมู่บ้านตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ รวมจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 356 ครัวเรือน การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของราษฎรในหมู่บ้านเป้าหมาย ได้ใช้สูตรการคำนวณของยามานะ (Yamane, 1973) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

กำหนดให้ n = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ต้องการศึกษา (ครัวเรือน)

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่กำหนดให้เท่ากับ 0.05

N = จำนวนครัวเรือนทั้งหมด (356 ครัวเรือน)

จากการคำนวณโดยใช้สูตรข้างต้น ได้จำนวนครัวเรือนที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 188.36 ครัวเรือน (189 ครัวเรือน) ซึ่งผู้วิจัยจะได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 190 ครัวเรือน และเมื่อได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างแล้ว จึงคำนวณหาสัดส่วนจำนวนครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างให้กระจายตามสัดส่วนที่เหมาะสมของทั้ง 2 หมู่บ้าน โดยใช้สูตรของสุงบกข (2526) ดังนี้

$$n_i = n \frac{N_i}{N}$$

กำหนดให้ n_i = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างของหมู่บ้าน i
 n = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ต้องการทั้งหมด (190 ครัวเรือน)
 N_i = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้าน i
 N = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดของ 2 หมู่บ้าน (356 ครัวเรือน)
 i = หมู่บ้านที่ 1, และหมู่บ้านที่ 2 (หรือจนถึงหมู่บ้าน I)

จากการคำนวณจะได้ราษฎรกลุ่มตัวอย่างของทั้ง 2 หมู่บ้าน ปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การกระจายของกลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านพื้นที่ศึกษาวิจัย

ลำดับที่	หมู่บ้าน/หมู่ที่	จำนวนครัวเรือน (ครัวเรือน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน)
1	บ้านห้วยไฮ หมู่ที่ 1	214	114
2	บ้านช่วงบุก หมู่ที่ 7	142	76
รวม		356	190

เมื่อได้จำนวนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างของทั้ง 2 หมู่บ้านเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงนำแบบสอบถามที่จัดสร้างขึ้นและผ่านการทดสอบ แก้ไขปรับปรุงจนสมบูรณ์แล้ว ไปสอบถามกับราษฎรกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนครัวเรือนที่ได้คำนวณไว้ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล นำแบบสอบถามที่ผ่านการสอบถามทุกฉบับมาตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้องของเนื้อหา จากนั้นนำข้อมูลจากแบบสอบถามทั้งหมดเข้ารหัส (coding) พร้อมกับป้อนข้อมูลเข้าสู่โปรแกรมสำเร็จรูป ประมวลผลข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป

จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาแปลผลการวิเคราะห์ นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยายตามลำดับต่อไป ซึ่งการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ศึกษามารวบรวมในรูปของตารางและแสดงค่าสถิติต่าง ๆ ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (2) การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ (relationship analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ (chi-square) โดยกำหนดให้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดใช้การประมวลผลผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ ร่วมกับโปรแกรมสำเร็จรูปดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ผลและวิจารณ์

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ปรากฏผลการศึกษาตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
2. ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
3. การทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
4. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎร ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

เพศ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.74 และในส่วนที่เหลือเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 45.26

อายุ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.32 รองลงมา มีอายุอยู่ในช่วง 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.63 น้อยที่สุด มีอายุน้อยกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 1.05 มีอายุเฉลี่ย 42.59 ปี มีอายุมากที่สุด 81 ปี และมีอายุน้อยที่สุด 17 ปี

ระดับการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาศาสนาส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 52.10 รองลงมา มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 32.11 และน้อยที่สุด คือ ไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 0.53

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาศาสนาส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 3-4 คน คิดเป็นร้อยละ 54.21 รองลงมา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน คิดเป็นร้อยละ 31.58 น้อยที่สุด มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 1-2 คน คิดเป็นร้อยละ 14.21 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.11 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด จำนวน 10 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด จำนวน 1 คน

ภูมิลำเนาเดิม ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาศาสนาส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมเกิดในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 87.89 ในส่วนที่เหลือย้ายมาจากที่อื่น คิดเป็นร้อยละ 12.11 โดยในส่วนที่ย้ายมาจากที่อื่น ส่วนใหญ่ย้ายมาจากอำเภออื่นในจังหวัดเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 6.32 รองลงมา ย้ายมาจากต่างจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 3.16 และน้อยที่สุด ย้ายมาจากหมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 2.63

ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาศาสนาส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.79 รองลงมา มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานอยู่ในช่วง 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.11 น้อยที่สุด มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานน้อยกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 1.58 มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 43.06 ปี มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานนานที่สุด 81 ปี และมีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานน้อยที่สุด 1 ปี

ขนาดพื้นที่ถือครอง ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาศาสนาส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 99.47 ในส่วนที่เหลือมีที่ดินเช่าผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 1.58 โดยราษฎรส่วนใหญ่มีขนาดพื้นที่ถือครองอยู่ในช่วง 1-5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 46.84 รองลงมา มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 1 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 34.74 และน้อยที่สุด มีขนาดพื้นที่ถือครองมากกว่า 5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.42 มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 3.48 ไร่ มีขนาดพื้นที่ถือครองมากที่สุด 35 ไร่ และมีขนาดพื้นที่ถือครองน้อยที่สุด 0.20 ไร่ และราษฎรที่ทำการศึกษาศาสนาส่วนใหญ่ระบุว่า ขนาดพื้นที่ถือครองที่มีอยู่เพียงพอต่อการทำกิน ไม่มีความต้องการที่ดินเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 74.74 ต้องการที่ดินเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 25.26 ทั้งนี้ ราษฎรที่ทำการศึกษาศาสนาส่วนใหญ่ระบุว่า ที่ดินที่ครอบครองอยู่มีหลักฐานเอกสารสิทธิ์ คิดเป็นร้อยละ 54.21 และไม่มีหลักฐานเอกสารสิทธิ์ คิดเป็นร้อยละ 45.79

อาชีพหลัก ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 65.26 รองลงมา มีอาชีพค้าขายเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 18.42 และน้อยที่สุด มีอาชีพทำธุรกิจส่วนตัวเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 0.53

อาชีพรอง ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 77.37 ในส่วนที่เหลือมีอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 22.63 โดยในส่วนที่มีอาชีพรอง ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม (ทำไร่ ทำนา) เป็นอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 14.21 รองลงมา มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 4.74 และน้อยที่สุด มีอาชีพค้าขายเป็นอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 3.68

รายได้ของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีรายได้ของครัวเรือน อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 64.21 รองลงมา มีรายได้ของครัวเรือนมากกว่า 100,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 20.53 น้อยที่สุด มีรายได้ของครัวเรือนไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 15.26 มีรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ย 87,952.63 บาทต่อปี มีรายได้ของครัวเรือนมากที่สุด 360,000 บาท และมีรายได้ของครัวเรือนน้อยที่สุด 20,000 บาท

รายจ่ายของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่มีรายจ่ายของครัวเรือน อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 52.11 รองลงมา มีรายจ่ายของครัวเรือนไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 27.89 น้อยที่สุด มีรายจ่ายของครัวเรือนมากกว่า 100,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 20.00 มีรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ย 80,228.95 บาทต่อปี มีรายจ่ายของครัวเรือนมากที่สุด 370,000 บาท และมีรายจ่ายของครัวเรือนน้อยที่สุด 20,000 บาท

การรับรู้ข่าวสาร ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าได้รับรู้ข่าวสาร คิดเป็นร้อยละ 100.00 โดยส่วนใหญ่ได้รับรู้ข่าวสารจากหอกระจายข่าวและจากผู้นำชุมชน ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 99.47 และร้อยละ 93.16 ตามลำดับ รองลงมาได้รับรู้ข่าวสารจากวิทยุพื้นบ้าน/เพื่อนบ้าน จากเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นของรัฐ และจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 38.95, 35.26 และร้อยละ 30.53 ตามลำดับ และน้อยที่สุด ได้รับรู้ข่าวสารจากองค์กรเอกชนและจากหนังสือพิมพ์ ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 0.53 และร้อยละ 1.05 ตามลำดับ

การเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค้นคว้าไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ คิดเป็นร้อยละ 63.06 และเคยเข้าร่วมกิจกรรมฯ คิดเป็นร้อยละ 34.21

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 65.79 และไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 34.21 ในส่วนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 50.53 รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ชกส. คิดเป็นร้อยละ 28.42 และน้อยที่สุด เป็นสมาชิกกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 2.63

รายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ ของราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ได้กล่าวข้างต้น ปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=190)	ร้อยละ	หมายเหตุ
เพศ			
ชาย	86	45.26	
หญิง	104	54.74	
อายุ			
น้อยกว่า 20 ปี	2	1.05	เฉลี่ย = 42.59 ปี
20 – 29 ปี	40	21.05	มากที่สุด = 81 ปี
30 – 39 ปี	43	22.63	น้อยที่สุด = 17 ปี
40 – 49 ปี	50	26.32	
50 – 59 ปี	28	14.74	
มากกว่า 59 ปี	27	14.21	
ระดับการศึกษา			
ไม่ได้เรียน	1	0.53	
ประถมศึกษาปีที่สี่	99	52.10	
ประถมศึกษาปีที่หก	61	32.11	
มัธยมศึกษาตอนต้น	18	9.47	
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	8	4.21	
ปริญญาตรี	3	1.58	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=190)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพศชาย</u>			
ไม่มี	7	3.68	
1-2 คน	128	67.37	เฉลี่ย = 2.15 คน
3-4 คน	50	26.32	มากที่สุด = 7 คน
มากกว่า 4 คน	5	2.63	น้อยที่สุด = 1 คน
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพศหญิง</u>			
ไม่มี	9	4.74	
1-2 คน	123	64.74	เฉลี่ย = 2.14 คน
3-4 คน	55	28.94	มากที่สุด = 7 คน
มากกว่า 4 คน	3	1.58	น้อยที่สุด = 1 คน
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือน</u>			
1-2 คน	27	14.21	เฉลี่ย = 4.11 คน
3-4 คน	103	54.21	มากที่สุด = 10 คน
มากกว่า 4 คน	60	31.58	น้อยที่สุด = 1 คน
<u>ภูมิลำเนาเดิม</u>			
มีถิ่นฐานเกิดในหมู่บ้าน	167	87.89	
ย้ายมาจากที่อื่น	23	12.11	
หมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกัน	5	2.63	
อำเภออื่นในจังหวัดเดียวกัน	12	6.32	
ต่างจังหวัด	6	3.16	
กรุงเทพมหานคร	2	1.04	
กำแพงเพชร	1	0.53	
นครสวรรค์	1	0.53	
น่าน	1	0.53	
สุโขทัย	1	0.53	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=190)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน</u>			
น้อยกว่า 10 ปี	3	1.58	เฉลี่ย = 43.06 ปี
10 – 19 ปี	7	3.68	มากที่สุด = 81 ปี
20 – 29 ปี	33	17.37	น้อยที่สุด = 1 ปี
30 – 39 ปี	37	19.47	
40 – 49 ปี	42	22.11	
มากกว่า 49 ปี	68	35.79	
<u>ลักษณะที่ดินที่ถือครอง</u>			
ที่ดินของตนเอง	189	99.47	หมายเหตุ มีราษฎร
ที่ดินเช่าผู้อื่น	3	1.58	จำนวน 2 ราย มีที่ดิน มากกว่า 1 อย่าง
<u>จำนวนแปลงของพื้นที่ของตนเอง</u>			
ไม่มี	1	0.53	
1 แปลง	126	66.32	เฉลี่ย = 1.48 แปลง
2 แปลง	47	24.73	มากที่สุด = 6 แปลง
มากกว่า 2 แปลง	16	8.42	น้อยที่สุด = 1 แปลง
<u>ขนาดพื้นที่ของตนเอง</u>			
ไม่มี	1	0.53	
น้อยกว่า 1 ไร่	67	35.26	เฉลี่ย = 3.48 ไร่
1 – 5 ไร่	87	45.79	มากที่สุด = 35 ไร่
มากกว่า 5 ไร่	35	18.42	น้อยที่สุด = ไม่มี
<u>จำนวนแปลงของพื้นที่เช่าผู้อื่น</u>			
ไม่มี	187	98.42	
1 แปลง	3	1.58	
<u>ขนาดพื้นที่ที่เช่าผู้อื่น</u>			
ไม่มี	187	98.42	
1 ไร่	1	0.53	
2 ไร่	2	1.05	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=190)	ร้อยละ	หมายเหตุ
จำนวนแปลงของพื้นที่ถือครอง			
1 แปลง	126	66.31	เฉลี่ย = 1.49 แปลง
2 แปลง	47	24.74	มากที่สุด = 6 แปลง
มากกว่า 2 แปลง	17	8.95	น้อยที่สุด = 1 แปลง
ขนาดพื้นที่ถือครอง			
น้อยกว่า 1 ไร่	66	34.74	เฉลี่ย = 3.48 ไร่
1 – 5 ไร่	89	46.84	มากที่สุด = 35 ไร่
มากกว่า 5 ไร่	35	18.42	น้อยที่สุด = 0.20 ไร่
เอกสารแสดงสิทธิในที่ดิน			
มีหลักฐาน (โฉนด, นส. 3ก, นส. 3)	103	54.21	
ไม่มีหลักฐาน (ภบท.5, สปก., สทก., ฯลฯ)	87	45.79	
ความต้องการที่ดินเพิ่ม			
เพียงพอแล้ว	142	74.74	
ไม่เพียงพอ ต้องการเพิ่ม	48	25.26	เฉลี่ย = 6.85 ไร่
1 – 5 ไร่	29	15.26	มากที่สุด = 20 ไร่
มากกว่า 5 ไร่	19	10.00	น้อยที่สุด = 1 ไร่
อาชีพหลัก			
เกษตรกรกรรม (ทำไร่ ทำนา)	25	13.16	
ค้าขาย	35	18.42	
รับจ้างทั่วไป	124	65.26	
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	5	2.63	
ทำธุรกิจส่วนตัว	1	0.53	
อาชีพรอง			
ไม่มีอาชีพรอง	147	77.37	
มีอาชีพรอง	43	22.63	
เกษตรกรกรรม (ทำไร่ ทำนา)	27	14.21	
ค้าขาย	7	3.68	
รับจ้างทั่วไป	9	4.74	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=190)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>รายได้จากอาชีพหลัก</u>			
ไม่เกิน 50,000 บาท	46	24.21	เฉลี่ย = 83,515.79 บาท
50,001 – 100,000 บาท	108	56.84	มากที่สุด = 360,000 บาท
มากกว่า 100,000 บาท	36	18.95	น้อยที่สุด = 20,000 บาท
<u>รายได้จากอาชีพรอง</u>			
ไม่มีอาชีพรอง	147	77.37	
ไม่เกิน 10,000 บาท	19	10.00	เฉลี่ย = 19,604.65 บาท
10,000 – 50,000 บาท	23	12.10	มากที่สุด = 100,000 บาท
มากกว่า 50,000 บาท	1	0.53	น้อยที่สุด = 10,000 บาท
<u>รายได้ของครัวเรือน</u>			
ไม่เกิน 50,000 บาท	29	15.26	เฉลี่ย = 87,952.63 บาท
50,001 – 100,000 บาท	122	64.21	มากที่สุด = 360,000 บาท
มากกว่า 100,000 บาท	39	20.53	น้อยที่สุด = 20,000 บาท
<u>รายจ่ายของครัวเรือน</u>			
ไม่เกิน 50,000 บาท	53	27.89	เฉลี่ย = 80,228.95 บาท
50,001 – 100,000 บาท	99	52.11	มากที่สุด = 370,000 บาท
มากกว่า 100,000 บาท	38	20.00	น้อยที่สุด = 20,000 บาท
<u>การรับรู้ข่าวสาร</u>			
ได้รับ	190	100.00	
<u>แหล่งข่าวสารที่ได้รับ</u>			
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	58	30.53	หมายเหตุ มีราษฎรจำนวน
ผู้นำชุมชน	177	93.16	183 ราย ได้รับข่าวสาร
หนังสือพิมพ์	2	1.05	มากกว่า 1 แหล่ง
เจ้าหน้าที่รัฐหน่วยงานอื่นของรัฐ	67	35.26	
แผ่นพับ/โปสเตอร์	54	28.42	
ญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน	74	38.95	
หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน	189	99.47	
องค์กรเอกชน	1	0.53	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n=190)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>การเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ</u>			
เคยเข้าร่วม	65	34.21	
ไม่เคยเข้าร่วม	125	65.79	
<u>การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม</u>			
ไม่เป็น	65	34.21	
เป็น	125	65.79	
<u>กลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิก</u>			
กลุ่มฝึกพื้บ้านสมุนไพรรไทย	9	4.74	หมายเหตุ มีราษฎรจำนวน
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	96	50.53	64 ราย เป็นสมาชิกกลุ่ม
กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน	5	2.63	ทางสังคมมากกว่า 1 กลุ่ม
กลุ่มสตรี	10	5.26	
กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.)	25	13.16	
กลุ่มออมทรัพย์ ธกส.	54	28.42	
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	21	11.05	

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม การศึกษาในส่วนนี้เป็นการทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้คำถามจำนวน 10 ข้อ คำถามมีลักษณะคำตอบที่เป็นเชิงบวก จำนวน 5 ข้อ และเป็นเชิงลบ จำนวน 5 ข้อ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่ตอบคำถามได้คะแนนอยู่ในช่วง 5-7 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.79 และในส่วนที่เหลือได้คะแนนอยู่ในช่วง 8-10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 14.21 ได้คะแนนเฉลี่ย 6.95 คะแนน ได้คะแนนสูงสุด 9 คะแนน และได้คะแนนต่ำสุด 5 คะแนน ซึ่งจากคะแนนเฉลี่ยที่ได้ สามารถสรุปได้ว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ รายละเอียดของคะแนนข้างต้น และรายละเอียดการตอบคำถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่างเป็นรายชื่อ ปรากฏตามตารางที่ 3 และตารางที่ 4 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ระดับคะแนน	จำนวน (n=190)	ร้อยละ	หมายเหตุ
1 – 4 คะแนน (ต่ำ)	0	0.00	เฉลี่ย = 6.95 คะแนน
5 - 7 คะแนน (ปานกลาง)	163	85.79	มากที่สุด = 9 คะแนน
8 - 10 คะแนน (สูง)	27	14.21	น้อยที่สุด = 5 คะแนน

ตารางที่ 4 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ข้อความ	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับประโยชน์ รวมถึงร่วมติดตามผลการปฏิบัติงานกับหน่วยงานของรัฐ	190	100.00	0	0.00
2. สิทธิ เสรีภาพของชนชาวไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อย่างชัดเจน	138	72.63	52	27.37
3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มิได้บัญญัติสิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้แต่อย่างใด	146	76.84	44	23.16
4. การมีส่วนร่วมของประชาชน มีหลักการ คือ การลดความขัดแย้ง ลดความเสียหาย กระจายข้อมูลความคิดเห็น สร้างความรู้ความเข้าใจและข้อตกลงร่วมกัน นำไปสู่ประโยชน์และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน	187	98.42	3	1.58
5. เจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้นที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรู้ทางด้านวิชาการ ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้แต่อย่างใด	141	74.21	49	25.79
6. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีสาเหตุมาจากการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการปฏิบัติงาน	69	36.32	121	63.68

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อความ	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
7. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ควรส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะขั้นตอนการวางแผนงานเท่านั้น	179	94.21	11	5.79
8. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และรับรู้ถึงคุณค่าหรือประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ได้มากขึ้น	184	96.84	6	3.16
9. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถปฏิบัติงานได้ง่ายขึ้น	80	42.11	110	57.89
10. การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถเข้าไปชี้แนะหรือให้ความรู้แก่ประชาชนได้ เป็นหน้าที่ของประชาชนในการตัดสินใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง	6	3.16	184	96.84
เฉลี่ย	132	69.47	58	30.53

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การศึกษาในส่วนนี้เป็นการทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้คำถามจำนวน 10 ข้อ คำถามมีลักษณะคำตอบที่เป็นเชิงบวก จำนวน 5 ข้อ และเป็นเชิงลบ จำนวน 5 ข้อ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าราษฎรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่ตอบคำถามได้คะแนนอยู่ในช่วง 8-10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 56.84 รองลงมาได้คะแนนอยู่ในช่วง 5-7 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 41.58 น้อยที่สุด ได้คะแนนอยู่ในช่วง 1-4 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 1.58 ได้คะแนนเฉลี่ย 7.33 คะแนน ได้คะแนนสูงสุด 9 คะแนน และได้คะแนนต่ำสุด 3 คะแนน ซึ่งจากคะแนนเฉลี่ยที่ได้สามารถสรุปได้ว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้ รายละเอียดของคะแนนข้างต้น และรายละเอียดการตอบคำถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของราษฎรกลุ่มตัวอย่างเป็นรายชื่อ ปรากฏตามตารางที่ 5 และตารางที่ 6 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ระดับคะแนน	จำนวน (n=190)	ร้อยละ	หมายเหตุ
1 – 4 คะแนน (ต่ำ)	3	1.58	เฉลี่ย = 7.33 คะแนน
5 - 7 คะแนน (ปานกลาง)	79	41.58	มากที่สุด = 9 คะแนน
8 - 10 คะแนน (สูง)	108	56.84	น้อยที่สุด = 3 คะแนน

ตารางที่ 6 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ข้อความ	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น	189	99.47	1	0.53
2. ตามหลักของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น ประชาชนทั่วไปไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้	121	63.68	69	36.32
3. รูปแบบหรือกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มุ่งเน้นรูปแบบหรือกิจกรรมความสนุกสนานรื่นเริงของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นหลัก	163	85.79	27	14.21
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญอย่างหนึ่งได้แก่ การคำนึงถึงการให้ชุมชนและประชาชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ	187	98.42	3	1.58
5. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดี จะส่งผลทำให้ประชาชนและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่ได้ประโยชน์ร่วมกัน	184	96.84	6	3.16
6. สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง สถานที่ที่มีสภาพเป็นป่าเขาหรือมีสภาพทางธรรมชาติเท่านั้น ไม่รวมถึงสถานที่ประวัติศาสตร์หรือแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ แต่อย่างใด	68	35.79	122	64.21
7. คุณสมบัติของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ มีความกระตือรือร้นในการรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสนใจใฝ่รู้ในระหว่างการท่องเที่ยว	182	95.79	8	4.21

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ข้อความ	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
8. หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาครัฐได้มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเป็นหลัก ไม่ได้คำนึงถึงการให้ชุมชนหรือประชาชนดังกล่าวได้รับประโยชน์แต่อย่างใด	3	1.58	187	98.42
9. การปรับปรุงบริเวณสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่เป็นหลัก	187	98.42	3	1.58
10. การก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรก่อสร้างในรูปแบบที่ทันสมัย และควรสร้างให้มีความโดดเด่นมองเห็นได้ง่าย	108	56.84	82	43.16
เฉลี่ย	139	73.26	51	26.74

ความต้องการมีส่วนร่วมของราษฎรในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการฯ เป็นการสอบถามราษฎรกลุ่มตัวอย่างเพื่อต้องการทราบว่า หากมีโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการฯ ราษฎรแต่ละท่านคิดว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดบ้าง โดยให้แต่ละคนเลือกตอบเฉพาะกิจกรรมที่ต้องการจะเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดเพียงคำตอบเดียวเท่านั้น ผลการศึกษพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่ตอบคำถามในข้อนี้ คิดเป็นร้อยละ 56.32 และไม่ตอบคำถามในข้อนี้ คิดเป็นร้อยละ 43.68 ในส่วนของราษฎรที่ตอบคำถามในข้อนี้ ส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมมากที่สุด 3 อันดับแรก ดังนี้ (1) เป็นพนักงานของโครงการ คิดเป็นร้อยละ 34.21 (2) เปิดร้านค้าขายพืชผักสมุนไพรในโครงการ คิดเป็นร้อยละ 9.47 และ (3) เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวโครงการ การ คิดเป็นร้อยละ 5.79 รายละเอียดความต้องการมีส่วนร่วมของราษฎรในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ปรากฏตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ความต้องการมีส่วนร่วมของราษฎรในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

กิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนผู้ตอบคำถาม		
1. ไม่ตอบ	83	43.68
2. ตอบ	107	56.32
กิจกรรมที่ต้องการ		
1. ไม่ต้องการ	83	43.68
2. เป็นพนักงานของโครงการ	65	34.21
3. เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวโครงการ	11	5.79
4. เปิดร้านบริการนวดแผนไทยในโครงการ	2	1.05
5. เปิดร้านขายสินค้า OTOP ในโครงการ	1	0.53
6. เปิดร้านขายสินค้าทั่วไปในโครงการ	1	0.53
7. เปิดร้านขายอาหารและเครื่องดื่มในโครงการ	3	1.58
8. เปิดร้านค้าขายพืชผักท้องถิ่นในโครงการ	2	1.05
9. เปิดร้านค้าขายพืชผักสมุนไพรในโครงการ	18	9.47
10. ร่วมวางแผนและบริหารจัดการโครงการ	5	2.63

**ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่
อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่**

การศึกษาเพื่อหาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตั้งคำถามที่เกี่ยวกับกิจกรรมตามหลักการของการมีส่วนร่วม จำแนกออกเป็นด้านต่าง ๆ จำนวน 4 ด้าน นำมาใช้ในการหาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมวางแผน (2) การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน (3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และ (4) การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล ในแต่ละด้านมีคำถามด้านละ 7 ข้อ รวมเป็นคำถามทั้งสิ้น 28 ข้อ คำถามทุกข้อเป็นคำถามตามแบบของ Likert's Scale มีคำตอบให้เลือกตอบ 5 ตัวเลือก แบ่งการให้คะแนนออกเป็น 5 ระดับ คือ มีส่วนร่วมมากที่สุด ได้ 5 คะแนน มีส่วนร่วมมาก ได้ 4 คะแนน มี

ส่วนร่วมปานกลาง ได้ 3 คะแนน มีส่วนร่วมน้อย ได้ 2 คะแนน และไม่มีส่วนร่วม ได้ 1 คะแนน จากจำนวนคำถามที่มีอยู่ 28 ข้อ ดังนั้น ความเป็นไปได้ของคะแนนที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างจะได้สูงสุดคือ ไม่เกิน 140 คะแนน (ตอบมีส่วนร่วมมากที่สุดทุกข้อ) และความเป็นไปได้ของคะแนนที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างจะได้ต่ำสุดคือ ไม่ต่ำกว่า 28 คะแนน (ตอบไม่มีส่วนร่วมทุกข้อ) ซึ่งการหาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎร สามารถหาได้จากการหาค่าเฉลี่ยคำตอบจากคำถามการมีส่วนร่วมทุกข้อของราษฎรทุกคน แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเปรียบเทียบกับอันตรภาคชั้นที่ได้กำหนดไว้ จะสามารถทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ได้ต่อไป และการหาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรกลุ่มตัวอย่างเป็นรายด้าน สามารถกระทำได้ในลักษณะเดียวกัน โดยการหาค่าเฉลี่ยคำตอบจากคำถามการมีส่วนร่วมทุกข้อของราษฎรทุกคนในแต่ละด้าน แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเปรียบเทียบกับอันตรภาคชั้นที่ได้กำหนดไว้เช่นเดียวกัน

จากผลการศึกษา เมื่อแบ่งคะแนนการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ช่วงเท่า ๆ กัน โดยใช้เกณฑ์การหาอันตรภาคชั้นของคะแนน คือ นำคะแนนสูงสุด (140 คะแนน) ลบด้วยคะแนนต่ำสุด (28 คะแนน) แล้วหารด้วย 5 (ได้ค่าช่วงของคะแนน เท่ากับ 22.40 คะแนน) ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษามากกว่าร้อยละ 50 ได้คะแนนการมีส่วนร่วมในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อยู่ในช่วง 96-117 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 33.67 รองลงมาได้คะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 73-95 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 30.00 น้อยที่สุด ได้คะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 118-140 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 2.11 ได้คะแนนการมีส่วนร่วมเฉลี่ย 79.08 คะแนน ได้คะแนนการมีส่วนร่วมมากที่สุด 140 คะแนน และได้คะแนนการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด 34 คะแนน รายละเอียดของคะแนนการมีส่วนร่วมที่ได้กล่าวมาข้างต้น ปรากฏตามตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ระดับคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ระดับคะแนน	จำนวน (n=190)	ร้อยละ	หมายเหตุ
28 – 50 คะแนน	42	22.11	เฉลี่ย = 79.08 คะแนน
51 – 72 คะแนน	23	12.11	มากที่สุด = 140 คะแนน
73 – 95 คะแนน	57	30.00	น้อยที่สุด = 34 คะแนน
96 – 117 คะแนน	64	33.67	
118 – 140 คะแนน	4	2.11	

เมื่อได้คะแนนคำตอบของคำถามทุกข้อของราษฎรกลุ่มตัวอย่างทุกคนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย เพื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ในภาพรวม รวมถึงวัดระดับการมีส่วนร่วมเป็นรายด้าน โดยการนำค่าเฉลี่ยที่ได้ในแต่ละส่วนไปเปรียบเทียบกับอันตรภาคชั้นที่ได้กำหนดไว้ ผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ มีค่าเท่ากับ 2.82 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมออกเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละด้าน มีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมวางแผน มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.66
2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.92
3. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 3.04
4. การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.66

ทั้งนี้ ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวม และค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมเป็นรายด้าน ปรากฏตามตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่										Mean	S.D.
	มีส่วนร่วมมากที่สุด		มีส่วนร่วมมาก		มีส่วนร่วมปานกลาง		มีส่วนร่วมน้อย		ไม่มีส่วนร่วม			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน											2.66	
1. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมในพื้นที่	10	5.26	90	47.37	29	15.26	1	0.53	60	31.58	2.94	1.40
2. พัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่	7	3.68	82	43.16	41	21.58	0	0.00	60	31.58	2.87	1.35
3. พัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่	3	1.58	55	28.95	65	34.21	7	3.68	60	31.58	2.65	1.24
4. ผลิตสินค้าและบริการของท้องถิ่น	3	1.58	35	18.42	81	42.63	10	5.26	61	32.11	2.52	1.17
5. ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	5	2.63	41	21.58	70	36.84	13	6.84	61	32.11	2.56	1.22
6. จัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	2	1.05	51	26.84	62	32.63	14	7.37	61	32.11	2.57	1.22
7. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่	2	1.05	51	26.84	58	30.53	18	9.47	61	32.11	2.55	1.22
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน											2.92	
1. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมในพื้นที่	9	4.74	81	42.63	71	37.37	29	15.26	0	0.00	3.37	0.80
2. พัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่	7	3.68	71	37.37	82	43.16	30	15.79	0	0.00	3.29	0.77
3. พัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่	3	1.58	36	18.95	91	47.89	47	24.74	13	6.84	2.84	0.87
4. ผลิตสินค้าและบริการของท้องถิ่น	3	1.58	27	14.21	85	44.73	52	27.37	23	12.11	2.66	0.92
5. ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	6	3.16	40	21.05	67	35.26	58	30.53	19	10.00	2.77	1.00
6. จัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	2	1.05	53	27.89	53	27.89	59	31.06	23	12.11	2.75	1.03
7. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่	6	3.16	49	25.79	56	29.47	57	30.00	22	11.58	2.79	1.05

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่										Mean	S.D.
	มีส่วนร่วมมากที่สุด		มีส่วนร่วมมาก		มีส่วนร่วมปานกลาง		มีส่วนร่วมน้อย		ไม่มีส่วนร่วม			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์											3.04	
1. จากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมในพื้นที่	8	4.21	104	54.74	62	32.63	16	8.42	0	0.00	3.55	0.71
2. จากการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่	5	2.63	88	46.31	80	42.11	17	8.95	0	0.00	3.43	0.69
3. จากการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่	5	2.63	48	25.26	83	43.69	52	27.37	2	1.05	3.01	0.82
4. จากการผลิตสินค้าและบริการของท้องถิ่น	3	1.58	32	16.84	88	46.31	63	33.16	4	2.11	2.83	0.79
5. จากการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	4	2.11	35	18.42	78	41.04	69	36.32	4	2.11	2.82	0.83
6. จากการจัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	2	1.05	41	21.58	68	35.79	75	39.47	4	2.11	2.80	0.84
7. จากการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่	3	1.58	50	26.32	60	31.58	73	38.41	4	2.11	2.87	0.88
การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล											2.66	
1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมในพื้นที่	9	4.74	82	43.15	42	22.11	52	27.37	5	2.63	3.20	0.98
2. การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่	5	2.63	70	36.84	52	27.37	58	30.53	5	2.63	3.06	0.94
3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่	3	1.58	38	20.00	74	38.94	20	10.53	55	28.95	2.55	1.15
4. การผลิตสินค้าและบริการของท้องถิ่น	4	2.11	27	14.21	76	40.00	24	12.63	59	31.05	2.44	1.13
5. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	5	2.63	32	16.84	67	35.27	29	15.26	57	30.00	2.47	1.16
6. การจัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	3	1.58	39	20.53	60	31.57	30	15.79	58	30.53	2.47	1.17
7. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่	3	1.58	45	23.68	48	25.26	36	18.95	58	30.53	2.47	1.20
เฉลี่ย											2.82	-

การทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ครั้งนี้ เป็นการทดสอบโดยการนำตัวแปรอิสระที่ได้กำหนดไว้มาจัดแบ่งกลุ่ม แล้วจึงนำไปหาความสัมพันธ์กับตัวแปรตามที่ได้จัดแบ่งกลุ่มไว้เช่นกัน โดยใช้สถิติไคสแควร์ในการวิเคราะห์ ตัวแปรอิสระที่กำหนดไว้ได้จัดแบ่งกลุ่มโดยใช้ลักษณะของตัวแปรที่สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มได้อย่างชัดเจน เช่น อาชีพหลัก (มีอาชีพหลักต่างอาชีพกัน) หรือจัดแบ่งกลุ่มโดยใช้ค่าเฉลี่ยหรือคะแนนของตัวแปรแต่ละตัวเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม เช่น จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (นำค่าเฉลี่ยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม) เป็นต้น ซึ่งการแบ่งกลุ่มตัวแปรอิสระได้กล่าวรายละเอียดไว้ในแต่ละสมมติฐานตามลำดับ ส่วนการแบ่งกลุ่มตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้จัดแบ่งกลุ่มระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฯ ที่มีค่าเท่ากับ 79.08 คะแนนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มราษฎรที่มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก หมายถึง กลุ่มของราษฎรที่ได้คะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 80-140 คะแนน ซึ่งมีราษฎรที่ได้คะแนนอยู่ในกลุ่มนี้ จำนวน 110 ราย คิดเป็นร้อยละ 57.90 และ (2) กลุ่มราษฎรที่มีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย หมายถึง กลุ่มของราษฎรที่ได้คะแนนการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 34-79 คะแนน ซึ่งมีราษฎรที่ได้คะแนนอยู่ในกลุ่มนี้ จำนวน 80 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.10 ทั้งนี้ หลังจากที่ได้แบ่งกลุ่มตัวแปรอิสระและตัวแปรตามดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จากนั้น จึงนำตัวแปรอิสระแต่ละตัวมาหาความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม เพื่อทำการทดสอบสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้ต่อไป ซึ่งการทดสอบสมมติฐานปรากฏผลดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 อายุของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งอายุของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยอายุของราษฎรที่มีค่าเท่ากับ 42.59 ปี เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีอายุน้อย (มีอายุ 17-42 ปี) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีอายุมาก (มีอายุ 43-81 ปี) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีอายุน้อย มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 54.50 มีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 45.50

(2) กลุ่มของราษฎรที่มีอายุมาก มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 61.50 และมีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 38.50

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.329 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า อายุของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสรุปได้ว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากหรือมีอายุน้อย มีส่วนร่วมในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ในระดับที่ใกล้เคียงกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

อายุ	การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
	มาก	น้อย	รวม
น้อย (มีอายุ 17-42 ปี)	54(54.50)	45(45.50)	99(100.00)
มาก (มีอายุ 43-81 ปี)	56(61.50)	35(38.50)	91(100.00)
รวม	110(57.90)	80(42.10)	190(100.00)
Chi – square = 0.951	Significance = 0.329	df = 1	

สมมติฐานที่ 2 ระดับการศึกษาของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งระดับการศึกษาของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาต่ำ (ไม่ได้เรียนหนังสือถึงเรียนหนังสือชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาสูง (เรียนหนังสือชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาต่ำ มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 60.90 มีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 39.10 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาสูง มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 41.40 และมีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 58.60

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.051 ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า ระดับการศึกษาของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสรุปได้ว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่ำหรือสูง มีส่วนร่วมในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ในระดับที่ใกล้เคียงกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ระดับการศึกษา	การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
	มาก	น้อย	รวม
ต่ำ (ไม่ได้เรียนหนังสือ-ประถมศึกษา 6)	98(60.90)	63(39.10)	161(100.00)
สูง (ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป)	12(41.40)	17(58.60)	29(100.00)
รวม	110(57.90)	80(42.10)	190(100.00)
Chi - square = 3.829	Significance = 0.051	df = 1	

สมมติฐานที่ 3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรที่มีค่าเท่ากับ 4.11 คน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย (มีจำนวน 1-4 คน) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก (มีจำนวน 5-10 คน) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 55.40 มีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 44.60 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 63.30 และมีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 36.70

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.302 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสรุปได้ว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากหรือมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย มีส่วนร่วมในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ในระดับที่ใกล้เคียงกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
	มาก	น้อย	รวม
น้อย (มีจำนวน 1-4 คน)	72(55.40)	58(44.60)	130(100.00)
มาก (มีจำนวน 5-10 คน)	38(63.30)	22(36.70)	60(100.00)
รวม	110(57.90)	80(42.10)	190(100.00)
Chi – square = 1.064	Significance = 0.302	df = 1	

สมมติฐานที่ 4 อาชีพหลักของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งอาชีพหลักของราษฎร ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก (2) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก และ (3) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพอื่น ๆ เป็นอาชีพหลัก (ค้าขาย รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ และอาชีพทำธุรกิจส่วนตัว) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 84.00 มีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 16.00 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 62.90 และมีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 37.10 และ (3) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพอื่น ๆ เป็นอาชีพหลัก มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 51.50 และมีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 48.50

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.009 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า อาชีพหลักของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ จากการตรวจสอบระดับการมีส่วนร่วมจากตารางความสัมพันธ์พบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักมีส่วนร่วมในโครงการฯ มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก เป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของโครงการฯ มากกว่าราษฎรกลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากอาจมีการนำพืชผลทางการเกษตรต่าง ๆ มาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการฯ จึงทำให้ราษฎรกลุ่มนี้มีส่วนร่วมในโครงการฯ มากกว่าราษฎรกลุ่มที่มีอาชีพอื่นเป็นอาชีพหลัก รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

อาชีพหลัก	การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
	มาก	น้อย	รวม
อาชีพเกษตรกรรม	21(84.00)	4(16.00)	25(100.00)
อาชีพรับจ้าง	22(62.90)	13(37.10)	35(100.00)
อาชีพอื่น ๆ	67(51.50)	63(48.50)	130(100.00)
รวม	110(57.90)	80(42.10)	190(100.00)
Chi – square = 9.497	Significance = 0.009	df = 2	

สมมติฐานที่ 5 อาชีพรองของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งอาชีพรองของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่มีอาชีพรอง และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพรอง ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่มีอาชีพรอง มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 55.10 มีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย

ร้อยละ 44.90 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพรอง มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 67.40 และมี ส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 32.60

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพรองกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญ ทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.149 ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า อาชีพรองของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสรุปได้ว่า ราษฎร กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพรองหรือไม่มีอาชีพรอง มีส่วนร่วมในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบล ห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ในระดับที่ใกล้เคียงกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพรองกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

อาชีพรอง	การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
	มาก	น้อย	รวม
ไม่มีอาชีพรอง	81(55.10)	66(44.90)	147(100.00)
มีอาชีพรอง	29(67.40)	14(32.60)	43(100.00)
รวม	110(57.90)	80(42.10)	190(100.00)
Chi – square = 2.078	Significance = 0.149	df = 1	

สมมติฐานที่ 6 รายได้ของครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎร ในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งรายได้ของครัวเรือนของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่า เฉลี่ยรายได้ของครัวเรือนของราษฎรที่มีค่าเท่ากับ 87,952.63 บาท เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย (มีรายได้ของครัวเรือนน้อยกว่าค่าเฉลี่ย) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก (มีรายได้ของครัวเรือนมากกว่าค่าเฉลี่ย) ผลการแบ่งกลุ่ม พบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 60.30

มีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 39.70 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 52.50 และมีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 47.50

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านี้สำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.316 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า รายได้ของครัวเรือนของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสรุปได้ว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ของครัวเรือนมากหรือมีรายได้ของครัวเรือนน้อย มีส่วนร่วมในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ในระดับที่ใกล้เคียงกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

รายได้ของครัวเรือน	การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
	มาก	น้อย	รวม
น้อย (20,000-87,952 บาท)	79(60.30)	52(39.70)	131(100.00)
มาก (87,953-360,000 บาท)	31(52.50)	28(47.50)	59(100.00)
รวม	110(57.90)	80(42.10)	190(100.00)
Chi – square = 1.006	Significance = 0.316	df = 1	

สมมติฐานที่ 7 ขนาดพื้นที่ถือครองของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งขนาดพื้นที่ถือครองของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยขนาดพื้นที่ถือครองของราษฎรที่มีค่าเท่ากับ 3.48 ไร่ เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อย (มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อยกว่าค่าเฉลี่ย) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองมาก (มีขนาดพื้นที่ถือครองมากกว่าค่าเฉลี่ย) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อย มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 63.40 มีส่วนร่วมใน

โครงการฯ น้อย ร้อยละ 36.60 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองมาก มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 44.60 และมีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 55.40

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ถือครองกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.017 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า ขนาดพื้นที่ถือครองของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการตรวจสอบระดับการมีส่วนร่วมจากตารางความสัมพันธ์พบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อย มีส่วนร่วมในโครงการฯ มากกว่ากลุ่มราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองมาก สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อยมีที่ดินที่จะทำมาหากินหรือประกอบอาชีพที่น้อย จึงต้องหาอาชีพอื่น ๆ เพื่อสร้างรายได้เสริม โดยเข้ามารับจ้างหรือประกอบอาชีพอื่น ๆ ในพื้นที่โครงการเพิ่มเติม จึงทำให้ราษฎรกลุ่มนี้มีส่วนร่วมในโครงการฯ มากกว่าราษฎรกลุ่มที่มีขนาดพื้นที่ถือครองมาก รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ถือครองกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ขนาดพื้นที่ถือครอง	การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
	มาก	น้อย	รวม
น้อย (0.20-3.48 ไร่)	85(63.40)	49(36.60)	134(100.00)
มาก (3.49-20 ไร่)	25(44.60)	31(55.40)	56(100.00)
รวม	110(57.90)	80(42.10)	190(100.00)
Chi – square = 5.720	Significance = 0.017		df = 1

สมมติฐานที่ 8 ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของราษฎรที่มีค่าเท่ากับ 43.06 ปี เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่

(1) กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานไม่นาน (มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานน้อยกว่าค่าเฉลี่ย) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานนาน (มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานมากกว่าค่าเฉลี่ย) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานไม่นาน มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 51.50 มีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 48.50 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานนาน มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 64.80 และมีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 35.20

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.063 ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสรุปได้ว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานนานหรือมีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานนาน มีส่วนร่วมในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ในระดับที่ใกล้เคียงกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานกับการมีส่วนร่วมของราษฎร
ในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน	การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
	มาก	น้อย	รวม
ไม่นาน (1-43.06 ปี)	51(51.50)	48(48.50)	99(100.00)
นาน (43.07-81 ปี)	59(64.80)	32(35.20)	91(100.00)
รวม	110(57.90)	80(42.10)	190(100.00)
Chi – square = 3.451	Significance = 0.063	df = 1	

สมมติฐานที่ 9 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และ (2) กลุ่มของราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 41.50 มีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 58.50 (2) กลุ่มของราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 66.40 และมีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 36.60

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ จากการตรวจสอบระดับการมีส่วนร่วมจากตารางความสัมพันธ์พบว่า กลุ่มของราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีส่วนร่วมในโครงการฯ มากกว่ากลุ่มราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์ ชกส. ซึ่งเป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อนำไปจำหน่ายในพื้นที่โครงการฯ จึงส่งผลทำให้ราษฎรกลุ่มนี้มีส่วนร่วมในโครงการฯ มากกว่าราษฎรกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม	การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
	มาก	น้อย	รวม
ไม่เป็น	27(41.50)	38(58.50)	65(100.00)
เป็น	83(66.40)	42(33.60)	125(100.00)
รวม	110(57.90)	80(42.10)	190(100.00)
Chi – square = 10.843	Significance = 0.001	df = 1	

สมมติฐานที่ 10 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรใน โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่มีค่าเท่ากับ 6.95 คะแนน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมน้อย (ได้คะแนน 5-6 คะแนน) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาก (ได้คะแนน 7-9 คะแนน) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมน้อย มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 35.10 มีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 64.90 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาก มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 63.40 และมีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 36.60

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรใน โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.002 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรใน โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ จากการตรวจสอบระดับการมีส่วนร่วมจากรางความสัมพันธ์พบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาก มีส่วนร่วมในโครงการฯ มากกว่า กลุ่มราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมน้อย สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาก ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม จึงส่งผลทำให้ราษฎรกลุ่มนี้มีส่วนร่วมในโครงการฯ มากกว่าราษฎรกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมน้อย รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
	มาก	น้อย	รวม
มีความรู้ความเข้าใจน้อย	13(35.10)	24(64.90)	37(100.00)
มีความรู้ความเข้าใจมาก	97(63.40)	56(36.60)	153(100.00)
รวม	110(57.90)	80(42.10)	190(100.00)

Chi – square = 9.764 **Significance = 0.002** df = 1

สมมติฐานที่ 11 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของราษฎรที่มีค่าเท่ากับ 7.33 คะแนน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อย (ได้คะแนน 3-7 คะแนน) และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาก (ได้คะแนน 8-9 คะแนน) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า (1) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อย มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 25.60 มีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 74.40 (2) กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาก มีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก ร้อยละ 82.40 และมีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย ร้อยละ 17.60

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติที่คำนวณได้ มีค่า < 0.001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 แสดงว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ จากการตรวจสอบระดับการมีส่วนร่วมจากตารางความสัมพันธ์พบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีส่วนร่วม

ในโครงการฯ มากกว่ากลุ่มราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อย สาเหตุอาจเกิดจากกลุ่มราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาก ย่อมทราบและเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่นของตนได้ จึงทำให้ราษฎรกลุ่มนี้มีส่วนร่วมในโครงการฯ มากกว่าราษฎรกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อย รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
	มาก	น้อย	รวม
มีความรู้ความเข้าใจน้อย	21(25.60)	61(74.40)	82(100.00)
มีความรู้ความเข้าใจมาก	89(82.40)	19(17.60)	108(100.00)
รวม	110(57.90)	80(42.10)	190(100.00)
Chi – square = 61.684	Significance < 0.001		df = 1

ทั้งนี้ จากผลการทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการแห่งนี้ ได้แก่ อาชีพหลัก ขนาดพื้นที่ถือครอง การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก เป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของโครงการฯ มากกว่าราษฎรกลุ่มที่มีอาชีพอื่น ๆ เนื่องจากมีการนำพืชผลทางการเกษตรต่าง ๆ มาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการฯ กลุ่มราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อยมีที่ดินทำกินหรือประกอบอาชีพที่มีจำนวนน้อย จึงต้องหาอาชีพอื่น ๆ เพื่อหารายได้เสริม โดยการเข้ามารับจ้างหรือประกอบอาชีพอื่น ๆ ในพื้นที่โครงการเพิ่มเติม กลุ่มราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์ ธกส. ซึ่งเป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อนำไปจำหน่ายในพื้นที่โครงการฯ กลุ่มราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาก ย่อมเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อที่จะสามารถร่วมมือกันพัฒนาโครงการได้

และในส่วนของกลุ่มราษฎรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาก ย่อมที่จะทราบ และเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่นของตนได้เป็นอย่างดี และเป็นกลุ่มที่มีจิตใจที่สำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตลอดเวลา ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการแห่งนี้ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพรอง รายได้ของครัวเรือน และระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน รายละเอียดสรุปสรุปผลการทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ปรากฏตามตารางที่ 21

ตารางที่ 21 สรุปผลการทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	χ^2	Significance
1. อายุ	0.951	0.329
2. ระดับการศึกษา	3.829	0.051
3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	1.064	0.302
4. อาชีพหลัก	9.497	0.009
5. อาชีพรอง	2.078	0.149
6. รายได้ของครัวเรือน	1.006	0.316
7. ขนาดพื้นที่ถือครอง	5.720	0.017
8. ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน	3.451	0.063
9. การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม	10.843	0.001
10. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	9.764	0.002
11. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	61.684	< 0.001

**ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร
ในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่**

การศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยการให้ราษฎรกลุ่มตัวอย่างตอบคำถามปลายเปิดในแบบสอบถามตอนที่ 3 ผลการศึกษาพบว่าราษฎรตอบคำถามในส่วนนี้ คิดเป็นร้อยละ 48.95 และไม่ตอบคำถามในส่วนนี้ คิดเป็นร้อยละ 51.05 ในส่วนของราษฎรที่ตอบคำถามในส่วนนี้ พบว่า ส่วนใหญ่ข้อเสนอแนะว่า 5 อันดับแรก ดังต่อไปนี้

1. ควรดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการฯ ให้เป็นระบบและมีความต่อเนื่อง มีราษฎรกลุ่มตัวอย่างเสนอแนะ คิดเป็นร้อยละ 67.74 ของผู้ตอบคำถามในส่วนนี้
2. ควรพัฒนาและปรับปรุงสถานที่ต่าง ๆ ในพื้นที่โครงการฯ ให้เหมาะสมกับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีราษฎรกลุ่มตัวอย่างเสนอแนะ คิดเป็นร้อยละ 51.61 ของผู้ตอบคำถามในส่วนนี้
3. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ ให้กับราษฎรในพื้นที่ให้มากขึ้น มีราษฎรกลุ่มตัวอย่างเสนอแนะ คิดเป็นร้อยละ 48.39 ของผู้ตอบคำถามในส่วนนี้
4. ควรทำการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการฯ ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ มีราษฎรกลุ่มตัวอย่างเสนอแนะ คิดเป็นร้อยละ 31.18 ของผู้ตอบคำถามในส่วนนี้
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรให้มากขึ้น มีราษฎรกลุ่มตัวอย่างเสนอแนะ คิดเป็นร้อยละ 25.81 ของผู้ตอบคำถามในส่วนนี้

ทั้งนี้ รายละเอียดปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ปรากฏตามตารางที่ 22

ตารางที่ 22 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของราษฎรที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร
ในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
<u>จำนวนผู้ตอบคำถาม</u>		
1. ไม่ตอบ	97	51.05
2. ตอบ	93	48.95
<u>ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และความต้องการของราษฎร</u>		
1. ควรดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการฯ ให้เป็นระบบ และมีความต่อเนื่อง	63	67.74
2. ควรพัฒนาและปรับปรุงสถานที่ต่าง ๆ ในพื้นที่โครงการฯ ให้เหมาะสม กับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว	48	51.61
3. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ ให้กับ ราษฎรในพื้นที่ให้มากขึ้น	45	48.39
4. ควรทำการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับ โครงการฯ ให้มากกว่าที่เป็นอยู่	29	31.18
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรให้มากขึ้น	24	25.81
6. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการบริหารจัดการให้โครงการ แห่งนี้ให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างเต็มรูปแบบ	20	21.51
7. ควรสนับสนุนงบประมาณให้กับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพิ่มเติม เพื่อร่วมกันพัฒนาพื้นที่ของ โครงการอย่างมีประสิทธิภาพ	18	19.35
8. หน่วยงานราชการควรร่วมมือกับราษฎรในพื้นที่ทำการพัฒนาโครงการ และหมู่บ้านควบคู่กันไปด้วย	15	16.13
9. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรจัดฝึกอบรม หรือให้ความรู้ด้านการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าให้มากขึ้น	12	12.90
10. ควรทำการปลูกป่าในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมของสวนป่าห้วยไร่ให้มากกว่านี้ เพื่อให้ป่าบริเวณพื้นที่ป่าห้วยไร่มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น	8	8.60

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไว้ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ (2) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ และ (3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ ดังต่อไปนี้

1. สภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผลการศึกษารูปได้ว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 42.59 ปี มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.11 คน มีภูมิลำเนาเดิมเกิดในหมู่บ้าน มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 43.06 ปี มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 3.48 ไร่ มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง มีรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ย 87,952.63 บาทต่อปี มีรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ย 80,228.95 บาทต่อปี ได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการทุกราย ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง และราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมเป็นพนักงานของโครงการ เปิดร้านค้าขายพืชผักสมุนไพรในโครงการ และเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวในโครงการ ตามลำดับ

2. ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผลการศึกษารูปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.82 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมออกเป็นรายด้าน พบว่า (1) การมีส่วนร่วมวางแผน มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.66 (2) การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.92 (3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 3.04 และ (4) การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.66

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า อาชีพหลัก ขนาดพื้นที่ถือครอง การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ส่วนอายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพรอง รายได้ของครัวเรือน และระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน เป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. จากการศึกษาพบว่า อาชีพหลัก ขนาดพื้นที่ถือครอง เป็นเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยเฉพาะอาชีพหลักในการทำเกษตรกรรม ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปส่งเสริมด้านอาชีพเกษตรกรรมให้กับราษฎรในพื้นที่ เพื่อส่งเสริมให้ราษฎรหันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่สามารถนำผลผลิตมาขายในพื้นที่โครงการฯ ได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่าในพื้นที่ไปได้อีกทางหนึ่ง รวมถึงสอดคล้องกับราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อย จะได้หันเข้ามาเป็นผู้ประกอบการหรือรับจ้างในโครงการฯ มากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่าได้เช่นเดียวกัน

2. จากการศึกษาพบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ รวมถึงควรส่งเสริมให้ความรู้ด้านการมีส่วนร่วม ควบคู่ไปกับส่งเสริมความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โดยอาจใช้กลุ่มราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ และที่มีความรู้ทั้ง 2 เรื่องดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวร่วม จะทำให้ราษฎรในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการฯ ได้มากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาโครงการฯ และส่งผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าในพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืนได้สืบต่อไป

3. จากการศึกษาพบว่า ราษฎรมีความต้องการที่จะเข้ามาเป็นพนักงานของโครงการฯ เปิดร้านค้าขายพืชผักสมุนไพรในโครงการ และเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวในโครงการฯ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรที่จะส่งเสริมให้ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ต้องการ รวมถึงการดำเนินการในข้อเสนอแนะที่ราษฎรเสนอแนะควบคู่กันไปด้วย เช่น ควรดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการฯ ให้เป็นระบบและมีความต่อเนื่อง พัฒนาและปรับปรุงสถานที่ต่าง ๆ ในพื้นที่โครงการฯ ให้เหมาะสมกับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ควรส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ ให้กับราษฎรในพื้นที่ให้มากขึ้น และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการฯ ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จะสามารถช่วยทำให้การดำเนินการของโครงการประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรที่จะมีการดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นของราษฎรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ เพิ่มเติม เพื่อที่จะได้รับทราบแนวคิด มุมมอง ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในมุมมองของราษฎรในพื้นที่ ข้อมูลที่ได้จะสามารถนำมาพิจารณาประกอบการวางแผน และการดำเนินงานของโครงการฯ ในอนาคต เพื่อให้โครงการฯ สามารถดำเนินการให้เป็นไปในแนวทางที่จะได้รับความร่วมมือจากราษฎรในพื้นที่สูงสุดได้ต่อไป

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2545. โครงการศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวพื้นที่กึ่งกลาง
ศึกษากรณีสวนป่าเจ็ดคด – ไปง่ก่อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี. การท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

กรมการปกครอง. 2539. แนวทางปฏิบัติงานของสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล.
โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, กรุงเทพฯ.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2526. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ศักดิ์โสภากการพิมพ์,
กรุงเทพฯ.

_____. 2535. วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า. สถาบันชุมชนท้องถิ่น
พัฒนาศึกษา, กรุงเทพฯ.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ศักดิ์โสภากการพิมพ์, กรุงเทพฯ.

ธัชชนัญ จารุวัฒนพงษ์. 2544. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
น้ำตกพรหมโลก ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์. 2527. กลวิธีแนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการพัฒนาชนบท. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.

ประหัด ตะคอนรัมย์. 2544. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาตลาดริมน้ำ
ดอนหวาย จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. 2527. นโยบายและกลวิธีการการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์
การพัฒนาปัจจุบัน. น. 6 – 7 ใน การมีส่วนร่วมของประชากรในการพัฒนา.
ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.

- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2544. **นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ**. เอกสารประกอบการสอน
โครงการปริญญาโทภาคพิเศษ สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ. (อัครา)
- วิชญ์พันธ์ วัฒนชาติวงศ์ .2543. **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ
ภูกระดึง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกริก.
- วิทยาภรณ์ จรัสด้วง. 2544. **การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถานีอนามัยตำบลห้วยไร่. 2546. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านช่วงนกก**. สถานีอนามัยตำบลห้วยไร่
สังกัดสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเด่นชัย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่, แพร่.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. **การดำเนินการเพื่อกำหนด
นโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ และสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ
ประเทศไทย**. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.
- สุบงกช จงมีกร. 2526. **สถิติวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์**. ภาควิชาสถิติ
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุเมธ ทราญแก้ว. 2536. **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากร
ธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุทธิภรณ์ บุญญรัตน์านุสรณ์. 2544. **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรต่อโครงการฝัก
พื้นบ้าน-สมุนไพรไทย ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมพร แสงชัย. 2527. **การพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของประชาชน**. เทศาภิบาล. 79
(กันยายน 2527), กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545-2549**. สำนักนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2540. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540**. กองการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กรุงเทพฯ.

สวนป่าห้วยไร่. 2547. **ประวัติและสรุปรายงานผลการปฏิบัติงานของสวนป่าห้วยไร่**. สำนักงานสวนป่าห้วยไร่ ส่วนส่งเสริมและฟื้นฟูการปลูกป่า สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ 13, แพร่. (อัครา)

อกิน รพีพัฒน์. 2527. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย**. ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, ศูนย์การศึกษา นโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.

อนุวัฒน์ นิธิพรศรี. 2540. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540**. บริษัทนิธิพรการพิมพ์ จำกัด, กรุงเทพฯ.

อารยา วัฒนกิจ. 2526. **ปัจจัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Boo, E. 1991. **Ecotourism: The Potentials and Pitsfalls**. Vol. 2; World Wildlife Fund, Washington, D.C.

Cohen, J. and N.T. Uphoff 1980. **Rural Development Participation**. Cornell University, Ithaca.

Maslow, A.H. 1970. **Motivation and Personality**. Harper and Row, New York.

The Ecotourism Society. 1993. **Ecotourism: A Guide for Planners & Managers**. Edited by Lingberg Kreg and Donald E. Hawkins, Bennington, Vermont.

World Health Organization. 1981. **Community Involvement in Health for Primary Health Care.**

WHO, Geneva.

Yamane, T. 1973. **Statistics; An Introductory Analysis.** 3rd ed., Harper International Edition,

Tokyo.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสอบถามเลขที่

แบบสอบถามโครงการวิจัย

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่

อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม _____

บ้านเลขที่ _____ หมู่ที่ _____ ชื่อหมู่บ้าน _____

ตำบล _____ อำเภอ _____ จังหวัด _____

วัน เดือน ปี ที่ตอบแบบสอบถาม _____

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของราษฎรที่ทำการศึกษา**คำชี้แจง** โปรดกาเครื่องหมาย ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ _____ ปี (อายุจริงนับจำนวนเต็มเป็นปี)
3. ระดับการศึกษา ไม่ได้เรียนหนังสือ
 เรียนหนังสือจบการศึกษาสูงสุด _____
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพศชาย _____ คน เพศหญิง _____ คน
รวมเป็นจำนวนสมาชิกในครัวเรือน _____ คน
5. ภูมิลำเนาเดิมของท่านและครอบครัว
 มีถิ่นฐานเกิดในหมู่บ้าน
 ย้ายมาจากที่อื่น โดยย้ายมาจาก
 หมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกัน ตำบลอื่นในอำเภอเดียวกัน
 อำเภออื่นในจังหวัดเดียวกัน จังหวัดอื่น ระบุ _____
6. การที่ท่านมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้ หรือย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น อยากทราบว่าท่านมีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านแห่งนี้ รวมเป็นระยะเวลา _____ ปี

7. ครอบครัวยุคของคุณมีขนาดพื้นที่ถือครองในลักษณะใด และมีจำนวนกี่ไร่
(ให้นำรวมที่ดินที่ตั้ง บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ที่ทำกินและที่ดินอื่น ๆ ที่มีอยู่ทั้งหมด)
- ที่ดินของตนเอง จำนวน _____ แปลง รวมเนื้อที่ _____ ไร่
- ที่เช่าผู้อื่น จำนวน _____ แปลง รวมเนื้อที่ _____ ไร่
- รวมทั้งสิ้น จำนวน _____ แปลง รวมเนื้อที่ _____ ไร่
8. ที่ดินที่อยู่ในความครอบครองของครอบครัวยุคคุณตามข้อ 7 มีหลักฐานหรือมีเอกสารสิทธิ์แสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินหรือไม่
- มีหลักฐาน (โฉนดที่ดิน, นส. 3 ก, นส. 3)
- ไม่มีหลักฐาน (ภบท.5, สปก., สทก., ฯลฯ)
9. ที่ดินที่ครอบครัวยุคคุณครอบครองอยู่ทุกวันนี้ เพียงพอกับความต้องการในการใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ ภายในครอบครัวหรือไม่
- เพียงพอ
- ไม่เพียงพอ ต้องการเพิ่มอีก จำนวน _____ ไร่
10. อาชีพหลักของครอบครัวยุคคุณ (อาชีพที่ทำรายได้สูงสุดให้กับครอบครัวยุคคุณ)
- เกษตรกรรม
- ค้าขาย
- รับจ้างทั่วไป
- รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- ทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยว
- อื่น ๆ (ระบุ) _____
11. อาชีพรองของครอบครัวยุคคุณ (อาชีพที่ทำรายได้รองจากอาชีพหลักให้กับครอบครัวยุคคุณ)
- ไม่มีอาชีพรอง
- มีอาชีพรอง ได้แก่
- เกษตรกรรม
- ค้าขาย
- รับจ้างทั่วไป
- รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- ทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยว
- อื่น ๆ (ระบุ) _____

12. รายได้ของครอบครัวของท่านรวมกันในรอบปีที่ผ่านมา (เป็นรายได้ของทุกคนในครอบครัวรวมกันโดยที่ยังไม่ได้หักค่าใช้จ่าย) รวมเป็นเงิน _____ บาท แยกเป็น
- 12.1 รายได้รวมจากอาชีพหลัก เป็นเงิน _____ บาทต่อปี
- 12.2 รายได้รวมจากอาชีพรอง เป็นเงิน _____ บาทต่อปี
13. รายจ่ายของครอบครัวของท่านรวมกันในรอบปีที่ผ่านมา เป็นเงิน _____ บาท
14. ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวของท่าน เคยได้รับรู้หรือได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ บ้างหรือไม่
- ไม่ได้รับ
- ได้รับ

กรณีที่ท่านได้รับข้อมูลข่าวสาร ท่านได้รับจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ วิทยุ	☐ เจ้าหน้าที่ป่าไม้
☐ โทรทัศน์	☐ ผู้นำชุมชน
☐ หนังสือพิมพ์	☐ เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นของรัฐ
☐ แผ่นพับ/โปสเตอร์	☐ ญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน
☐ หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน	☐ องค์กรเอกชน
☐ อื่น ๆ (ระบุ) _____	

15. ปัจจุบันท่านหรือสมาชิกในครอบครัวของท่านได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ บ้างหรือไม่
- ไม่เป็น
- เป็น

กรณีที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ขอให้ระบุกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ กลุ่มฝึกฟื้นบ้านสมุนไพรไทย	☐ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
☐ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	☐ กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน
☐ กลุ่มสตรี	☐ กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.)
☐ กลุ่มออมทรัพย์ ธกส.	☐ กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
☐ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	☐ กลุ่มป่าชุมชน
☐ อื่น ๆ ระบุ _____	
-

16. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่ทำการศึกษา

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับข้อความที่ท่านเห็นว่า “ถูกต้อง” หรือ “ไม่ถูกต้อง”

ในความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เพียงข้อละคำตอบเดียวเท่านั้น

ข้อความ	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับ ประโยชน์ รวมถึงร่วมติดตามผลการปฏิบัติงานกับหน่วยงานของรัฐ		
2. สิทธิ เสรีภาพของชนชาวไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อย่างชัดเจน		
3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มิได้บัญญัติ สิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้แต่อย่างใด		
4. การมีส่วนร่วมของประชาชน มีหลักการ คือ การลดความขัดแย้ง ลดความเสียหาย กระจายข้อมูลความคิดเห็น สร้างความรู้ความเข้าใจ และข้อตกลงร่วมกัน นำไปสู่ประโยชน์และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน		
5. เจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้นที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจาก เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรู้ทางด้านวิชาการ ประชาชนไม่สามารถเข้ามา มีส่วนร่วมได้แต่อย่างใด		
6. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ มีสาเหตุมาจากการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการปฏิบัติงาน		
7. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ควรส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะขั้นตอนการวางแผนงานเท่านั้น		
8. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ความ เข้าใจ และรับรู้ถึงคุณค่าหรือประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ได้มากขึ้น		
9. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถปฏิบัติงานได้ง่ายขึ้น		
10. การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่สามารถเข้าไปชี้แนะหรือให้ความรู้แก่ประชาชนได้ เป็นหน้าที่ของ ประชาชนในการตัดสินใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง		

17. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของราษฎรที่ทำการศึกษา

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับข้อความที่ท่านเห็นว่า “ถูกต้อง” หรือ “ไม่ถูกต้อง”

ในความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพียงข้อละคำตอบเดียวเท่านั้น

ข้อความ	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น		
2. ตามหลักของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น ประชาชนทั่วไปไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้		
3. รูปแบบหรือกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มุ่งเน้นรูปแบบหรือกิจกรรมความสนุกสนานรื่นเริงของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นหลัก		
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญอย่างหนึ่ง ได้แก่ การคำนึงถึงการให้ชุมชนและประชาชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ		
5. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดี จะส่งผลทำให้ประชาชนและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่ได้ประโยชน์ร่วมกัน		
6. สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง สถานที่ที่มีสภาพเป็นป่าเขาหรือมีสภาพทางธรรมชาติเท่านั้น ไม่รวมถึงสถานที่ประวัติศาสตร์หรือแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ แต่อย่างใด		
7. คุณสมบัติของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ มีความกระตือรือร้นในการรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสนใจใฝ่รู้ในระหว่างการท่องเที่ยว		
8. หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาครัฐได้มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเป็นหลัก ไม่ได้คำนึงถึงการให้ชุมชนหรือประชาชนดังกล่าวได้รับประโยชน์แต่อย่างใด		
9. การปรับปรุงบริเวณสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่เป็นหลัก		
10. การก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรก่อสร้างในรูปแบบที่ทันสมัย และควรสร้างให้มีความโดดเด่นมองเห็นได้ง่าย		

ตอนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับระดับของการมีส่วนร่วมของท่าน ตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการมาจนถึงปัจจุบัน ตามความเป็นจริงในแต่ละกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ โดยตอบเพียงข้อละคำตอบเดียว

18. กิจกรรมและระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่ทำการศึกษา

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ระดับของการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วน
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน					
1.1 อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมในพื้นที่					
1.2 พัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่					
1.3 พัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่					
1.4 ผลิตสินค้าและบริการของท้องถิ่น					
1.5 ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ					
1.6 จัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น					
1.7 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่					
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน					
2.1 อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมในพื้นที่					
2.2 พัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่					
2.3 พัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่					
2.4 ผลิตสินค้าและบริการของท้องถิ่น					
2.5 ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ					
2.6 จัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น					
2.7 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่					

18. กิจกรรมและระดับการมีส่วนร่วมของราษฎร (ต่อ)

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ระดับของการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วน
3. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์					
3.1 จากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมในพื้นที่					
3.2 จากการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่					
3.3 จากการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่					
3.4 จากการผลิตสินค้าและบริการของท้องถิ่น					
3.5 จากการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ					
3.6 จากการจัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น					
3.7 จากการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่					
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล					
4.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมในพื้นที่					
4.2 การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่					
4.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่					
4.4 การผลิตสินค้าและบริการของท้องถิ่น					
4.5 การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ					
4.6 การจัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น					
4.7 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่					

19. กิจกรรมและระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในข้อ 18 เป็นสิ่งที่ท่านได้มีส่วนร่วม หรือไม่มีส่วนร่วมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สำหรับในอนาคต หากท่านได้มีโอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการฯ ท่านคิดว่าท่านมีความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดบ้าง (อ่านคำชี้แจงให้เข้าใจก่อนการตอบคำถาม)

คำชี้แจง 1. โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับความต้องการของท่าน โดยให้เลือกตอบเฉพาะกิจกรรมที่ท่านต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุดเพียงคำตอบเดียวเท่านั้น

2. กรณีที่ท่านมีความต้องการในกิจกรรมที่ไม่ได้ระบุไว้ให้ท่านกาเครื่องหมายลงในช่อง “อื่น ๆ” แล้วระบุกิจกรรมที่ท่านต้องการ
3. กรณีที่ท่านไม่มีความต้องการในทุกกิจกรรม ให้ท่านกาเครื่องหมายลงในช่อง “ไม่ต้องการ”

- เป็นพนักงานของโครงการ
- เป็นภาคีผู้ศึกษานำเที่ยวในโครงการ
- เปิดบริการนวดแผนไทยในโครงการ
- เปิดบริการอาบน้ำสมุนไพร (สปา) ในโครงการ
- เปิดบริการเช่าเดินที่พักรวมในโครงการ
- เปิดร้านค้าขายของที่ระลึกในโครงการ
- เปิดร้านค้าขายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในโครงการ
- เปิดร้านค้าขายสินค้าทั่วไปในโครงการ
- เปิดร้านค้าขายอาหารและเครื่องดื่มในโครงการ
- เปิดร้านค้าขายพืชผักท้องถิ่นในโครงการ
- เปิดร้านค้าขายพืชสมุนไพรในโครงการ
- เปิดการแสดงศิลปะท้องถิ่นในโครงการ
- ร่วมวางแผนและบริหารจัดการโครงการ
- อื่น ๆ (ระบุ) _____
- ไม่ต้องการ

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของท่านที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโครงการ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

20. ท่านมีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับด้านการมีส่วนร่วมในโครงการ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ อย่างไรบ้าง

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ภาคผนวก ข
ตารางแสดงค่าความเชื่อมั่น (ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา)

ตารางผนวกที่ 1 ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาการมีส่วนร่วมของราษฎรต่อโครงการ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

NO	SCALE MEAN IF ITEM DELETED	SCALE VARIANCE IF ITEM DELETED	CORRECTED ITEM TOTAL CORRELATION	ALPHA IF ITEM DELETED
1	55.5333	545.3609	0.9467	0.9883
2	55.5333	545.3609	0.9467	0.9883
3	55.5667	545.2195	0.9702	0.9882
4	55.7000	561.5966	0.8002	0.9889
5	55.6000	545.1448	0.9704	0.9882
6	55.6333	549.1368	0.9699	0.9882
7	55.6333	549.1368	0.9699	0.9882
8	54.4000	571.2828	0.8054	0.9889
9	54.3667	568.7920	0.8379	0.9888
10	54.9000	560.6448	0.9167	0.9884
11	55.1000	578.9897	0.5775	0.9896
12	54.9000	560.7828	0.9135	0.9884
13	54.9000	561.6103	0.8941	0.9885
14	54.9667	566.5851	0.8354	0.9887
15	54.1333	572.5333	0.7271	0.9891
16	54.1667	575.7989	0.7011	0.9892
17	54.6667	559.1954	0.9120	0.9884
18	54.9000	583.1966	0.5232	0.9897
19	54.7333	561.5126	0.9391	0.9884
20	54.8333	570.5575	0.8655	0.9887
21	54.8000	566.5103	0.8684	0.9886
22	54.7667	561.2195	0.9108	0.9885
23	54.8000	560.5103	0.9333	0.9884
24	55.5667	548.1851	0.9637	0.9882
25	55.7000	565.1138	0.7808	0.9889
26	55.5667	545.7023	0.9613	0.9882
27	55.6333	552.1023	0.9674	0.9882
28	55.6000	551.2138	0.9296	0.9884

ALPHA = .9890

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ-สกุล	นายณัฐพงษ์ หอมจันทร์
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 8 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2512
สถานที่เกิด	ตำบลโนเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
ประวัติการศึกษา	วท.บ. (เทคโนโลยีการเกษตร) สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ (พ.ศ. 2540)
ตำแหน่งปัจจุบัน	เจ้าพนักงานป่าไม้ ระดับ 5 สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช อำเภอเมือง จังหวัดแพร่